

Financial Accounting Research
E-ISSN: 2322-3405
Vol. 17, Issue 2, No.64, 2025, P: 125- 168
Received: 19.09.2025 Accepted: 06.01.2026

[Financial Accounting Research](#)

Ownership Concentration and Auditors' Professional Responsibility Regarding Earnings Management: Does a Modified Audit Opinion Lead to Auditor Change?

Yasser Shirzadi* : Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran.
shirzadi62@pnu.ac.ir

Kaveh Parandin: Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran
kparandin@pnu.ac.ir

Abdollah Taki: Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran
stu_taki59@pnu.ac.ir

Fateme Alimirzaee: MSc in Accounting, Brojen Branch, Islamic Azad University, Tehran. Iran
falimirzaee1373@gmail.com

Abstract

Ownership concentration is one of the key factors influencing management behavior and the professional responsibility of auditors. This study investigates the impact of corporate ownership concentration on the relationship between earnings management behavior, auditor opinion, and auditor change. For this purpose, a sample of 167 companies listed on the Tehran Stock Exchange during the period 2016-20223 was used. Logistic regression with error clustering was used to test the hypotheses. The findings show that in companies with high ownership concentration, there is a positive and significant relationship between the level of earnings management and the likelihood of receiving a modified opinion. Also, in these companies, a negative and significant relationship was observed between a modified opinion and auditor change. In contrast in companies with low ownership concentration, earnings management leads to a decrease in the likelihood of receiving a modified opinion, but a modified opinion increases the likelihood of changing the auditor. The findings indicate that ownership concentration plays a decisive role in auditors' professional responsibility towards earnings management, the type of their opinion, and decisions to change the auditor. The results of this research can be useful for auditors, regulatory bodies, and investors in improving the quality of financial reporting and corporate governance.

Keywords: Earnings Management, Modified Audit Opinion, Auditor Change, Ownership Concentration.

* Corresponding author

[2322-3405](#) © The author(s) Publisher: University of Isfahan

Introduction

The audit report is one of the most important tools for assessing the transparency and reliability of a company's financial statements. Its primary purpose is to provide the auditor's independent opinion on whether the financial reports conform to generally accepted accounting principles. By examining internal controls and financial records, auditors identify weaknesses and risks, thereby contributing to the improvement of a company's financial performance. A modified audit opinion is issued when the auditor cannot provide an unqualified opinion. The reasons may include limitations in the scope of the audit, material misstatements, or fundamental uncertainties in the financial statements. Such an opinion is intended to inform users about the real situation and existing risks in the disclosed financial information. Earnings management, which involves deliberate manipulation of financial reporting to achieve specific goals, is among the key factors that can lead to a modified opinion. When auditors detect evidence of such practices, they are obligated to adjust their report to preserve their independence and professional credibility. This decision reflects their professional skepticism and ethical duty to prevent the presentation of a misleading picture of the company's financial condition. The major financial scandals of the early 2000s—such as Enron and WorldCom—highlighted the importance of effective oversight, ethical auditing, and robust internal controls, leading to widespread reforms in corporate governance. The present study examines the relationship between ownership structure, earnings management, type of audit opinion, and auditor change, with particular emphasis on the role of ownership concentration in shaping these interactions.

Methodology

This empirical study examines the relationships among ownership concentration, earnings management, audit opinion, and auditor change using data from companies listed on the Tehran Stock Exchange during the years 2016 to 2023. The research is grounded in agency theory, which highlights the conflict of interest between shareholders and managers.

The study formulates four hypotheses as follows:

Hypothesis 1: In firms with high ownership concentration, the greater the level of earnings management, the higher the likelihood that the auditor issues a modified audit opinion.

Hypothesis 2: In firms with high ownership concentration, a modified audit opinion is less likely to result in a change of the auditing firm.

Hypothesis 3: In firms with low ownership concentration, the probability that a high level of earnings management leads to a modified audit opinion is lower.

Hypothesis 4: In firms with low ownership concentration, the issuance of a modified audit opinion increases the likelihood of changing the auditing firm.

To test these hypotheses, a Logit regression analysis was employed. Earnings management was measured using the Jones model, while audit opinion and auditor change were quantified as binary variables (0 or 1). Companies were categorized into high and low ownership concentration groups based on an ownership concentration index.

Findings

The results of this study reveal complex and significant relationships among ownership concentration, earnings management, the type of audit opinion, and auditor change. The empirical analysis indicates that a company's ownership structure plays a decisive role in shaping the interaction between auditors and management, leading to different consequences for the quality of financial reporting. In firms with high ownership

concentration, a positive relationship was found between higher levels of earnings management and the likelihood of receiving a modified audit opinion. This finding supports the first hypothesis and suggests that auditors—under the pressure of major shareholders—report detected distortions to maintain their independence. On the other hand, in such firms, a negative relationship was observed between the issuance of a modified opinion and auditor change. This means that controlling shareholders, rather than replacing the auditor, tend to accept these modified reports as a tolerable cost for achieving their specific goals (such as maintaining the appearance of profitability or concealing financial problems). This behavior reflects their real influence and power in retaining a preferred auditor. In contrast, firms with dispersed ownership display a different pattern. In these environments, management—having greater autonomy—may engage in “opinion shopping,” meaning they select or influence auditors who are less inclined to issue modified opinions. The findings show that in such companies, the probability of a modified opinion is lower (supporting Hypothesis 3). However, when such an opinion is issued, the likelihood of auditor change significantly increases (supporting Hypothesis 4), since a broader group of shareholders tends to be more sensitive to audit warning signals and acts swiftly to restore trust by replacing the auditor.

Conclusion and Implications

This research demonstrates that ownership concentration plays a critical role in shaping the relationships among earnings management, auditor behavior, and auditor change decisions, exerting a profound impact on both the quality of financial reporting and corporate governance. The results indicate that the degree of ownership concentration can influence an auditor's judgment and reaction to earnings management, as external pressures and incentives from controlling shareholders may challenge the professional independence of auditors. In firms with dispersed ownership, managers have greater latitude to influence auditors and may utilize the phenomenon of opinion shopping to prevent the issuance of modified reports. Conversely, in firms with concentrated ownership, major shareholders tend to prioritize a favorable financial image and exhibit greater flexibility regarding the auditor's opinion; consequently, the likelihood of auditor change in these firms is lower. These findings are particularly important for regulatory bodies and policymakers, as they illustrate that different ownership structures directly affect audit quality and financial reporting. In economies like Iran, characterized by diverse ownership structures, it is essential to develop regulatory mechanisms that mitigate the pressures arising from ownership concentration. Furthermore, auditors must maintain their independence and professional skepticism to resist these pressures. Ultimately, the study underscores the necessity for investors to pay close attention to a company's ownership structure when assessing the reliability of its financial information.

تمرکز مالکیت و مسئولیت حرفه‌ای حساب‌رسان در قبال مدیریت سود: آیا اظهارنظر تعدیل‌شده به تغییر حساب‌رسان منجر می‌شود؟

یاسر شیرزادی* : استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

shirzadi62@pnu.ac.ir

کاوه پرندین: استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

kparandin@pnu.ac.ir

عبداله تاکی: استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

stu_taki59@pnu.ac.ir

فاطمه علی میرزایی: کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، واحد بروجن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

falimirzaee1373@gmail.com

چکیده

تمرکز مالکیت یکی از عوامل کلیدی در تأثیرگذاری بر رفتار مدیر و مسئولیت حرفه‌ای حساب‌رسان به شمار می‌رود. این پژوهش چگونگی تأثیر تمرکز مالکیت شرکت‌ها بر ارتباط بین رفتار مدیریت سود، اظهارنظر حساب‌رسان و تغییر حساب‌رسان را بررسی می‌کند. برای این منظور، از نمونه‌ای متشکل از ۱۶۷ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ استفاده شد. برای آزمون فرضیه‌ها، از رگرسیون لجستیک با خوشه‌بندی خطاها استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، بین سطح مدیریت سود و احتمال دریافت اظهارنظر تعدیل‌شده رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین، در این شرکت‌ها رابطه‌ای منفی و معنادار بین اظهارنظر تعدیل‌شده و تغییر حساب‌رسان مشاهده شد. در مقابل، در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، مدیریت سود به کاهش احتمال دریافت اظهارنظر تعدیل‌شده منجر می‌شود، ولی اظهارنظر تعدیل‌شده احتمال تغییر حساب‌رسان را افزایش می‌دهد. یافته‌ها حاکی از آن است که تمرکز مالکیت نقشی تعیین‌کننده در مسئولیت حرفه‌ای حساب‌رسان در قبال مدیریت سود، نوع اظهارنظر آنها و تصمیم‌های تغییر حساب‌رسان ایفا می‌کند. نتایج این پژوهش می‌تواند برای حساب‌رسان، نهادهای نظارتی و سرمایه‌گذاران در راستای بهبود کیفیت گزارشگری مالی و حاکمیت شرکتی مفید باشد.

واژه‌های کلیدی: مدیریت سود، اظهارنظر تعدیل‌شده، تغییر حساب‌رسان، تمرکز مالکیت.

* Corresponding author

2322-3405 © The author(s) Publisher: University of Isfahan

مقدمه

یکی از ابزارهای حیاتی و بااهمیت که در زمینه ارزیابی کیفیت و مطلوبیت صورت‌های مالی به استفاده‌کنندگان مختلف اطلاعاتی جامع و دقیق ارائه می‌دهد، گزارش حسابرسی است. گزارش حسابرسی مالی ابزاری ارزشمند برای تضمین شفافیت و صداقت مالی درون شرکت است. با ارائه نتایج حسابرسی به طور دقیق، این گزارش به ایجاد رابطه‌ای مبتنی بر اعتماد بین شرکت و ذی‌نفعان آن کمک می‌کند. با ارزیابی رویه‌ها و سیستم‌ها، حسابرسان می‌توانند خطرات و نواقص موجود در شرکت را شناسایی کنند که این امر فرصتی برای مدیر شرکت ایجاد می‌کند تا بر روی بهبود فرایندها از طریق مدیریت مؤثر منابع و دستیابی به اهداف مشخص کار کند (Voinea et al., 2024). مسئولیت حسابداری شامل مجموعه‌ای وسیع از وظایف و مسئولیت‌هایی است که حسابرسان برای اطمینان از دقت و قابلیت اعتماد داده‌های مالی و گزارش‌ها به عهده دارند (Boufarh, 2020). این مسئولیت‌ها شامل جنبه‌هایی مختلف از جمله کشف تقلب و اشتباهات، رعایت استانداردهای اخلاقی و حرفه‌ای، حفظ استقلال و بی‌طرفی و ارائه گزارش‌های دقیق و قابل اعتماد به ذی‌نفعان هستند (El Agha & Rashid, 2023).

مطابق استاندارد شماره ۷۰۵، مسئولیت حسابرس در رابطه با صدور گزارشی مناسب برای شرایطی مطرح شده است که حسابرس هنگام اظهارنظر طبق استاندارد ۷۰۰ به این نتیجه رسیده باشد که تعدیل اظهارنظر نسبت به صورت‌های مالی ضروری است (کمیته تدوین استانداردها، ۱۴۰۲). تعدیل اظهارنظر نسبت به صورت‌های مالی به معنای تغییر یا اصلاح در ارزیابی حسابرس از صحت و دقت صورت‌های مالی یک سازمان است. این موضوع در مواردی مطرح می‌شود که حسابرس با مشکلات یا نواقصی در اطلاعات مالی مواجه می‌شود که بر اساس آن نمی‌تواند اظهارنظر مثبت و قطعی درباره وضعیت مالی سازمان داشته باشد. این مفهوم به طور گسترده در ادبیات حسابداری و حسابرسی مورد بحث قرار گرفته است (American Institute of Certified Public Accountants [AICPA], 2018). در استاندارد شماره ۷۰۵، هدف حسابرس از ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده این است که حسابرس بر اساس شواهد حسابرسی به این نتیجه برسد که صورت‌های مالی عاری از تحریف بااهمیت نیست و یا اینکه برای حسابرس کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب برای نتیجه‌گیری درباره عاری بودن صورت‌های مالی از تحریف بااهمیت مقدور نباشد.

اظهارنظر حسابرسی آخرین محصول ارزیابی حسابرس از کیفیت صورت‌های مالی است و اظهارنظر تعدیل‌شده در واقع راهکاری است که حسابرسان از آن برای اطلاع‌رسانی جنبه‌های تحریف، ابهام یا محدودیت در رسیدگی به سرمایه‌گذاران برون سازمانی استفاده می‌کنند. به دلایلی احتمال دارد که مدیریت سود سبب شود حسابرسان اظهارنظر خود نسبت به صورت‌های مالی شرکت‌ها را تعدیل کنند. نخست با توجه به اینکه برخی از شرکت‌ها ممکن است صورت‌های مالی را به صورت فرصت‌طلبانه تهیه کنند، این رفتار در گزارشگری مالی معمولاً می‌تواند از طریق مدیریت سود منعکس شود. با توجه به اینکه حسابرسان قدرت زیادی برای محدودکردن آن ندارند، انتظار می‌رود رفتار فرصت‌طلبانه مدیر سطح شک و تردید حرفه‌ای حسابرسان را افزایش دهد و

حسابرسان گزارش حسابرسی را تعدیل کنند. دوم اینکه شیوه‌های دستکاری سود سبب تضعیف عملکرد مالی شرکت می‌شوند که این امر می‌تواند ریسک دادخواهی و دعاوی حقوقی را علیه حسابرسان به دلیل زیان وارد شده بر ذی‌نفعان افزایش دهد؛ بنابراین، آنها ممکن است به صدور گزارش حسابرسی تعدیل شده به عنوان یک اقدام پیشگیرانه برای محافظت از خود در برابر دعاوی حقوقی آینده اقدام کنند (کمیته تدوین استانداردها، ۱۴۰۲). از طرفی، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و مالکان که ناشی از تضاد منافع بین آنهاست برای مدیران در استفاده از اصول و روش‌های حسابداری و همچنین برآوردهای حسابداری بستری را فراهم می‌آورد تا سود حسابداری را مطابق منافع خویش دستکاری کنند. عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و مالکان سبب می‌شود تا سهامداران نتوانند عملکرد شرکت را به طور کامل مشاهده کنند. در واقع، توانایی مدیران در به‌کارگیری روش‌های حسابداری اختیاری با هدف مدیریت سود، متناسب با افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بین آنها و سهامداران، افزایش می‌یابد (باباجانی و همکاران، ۱۳۹۳).

رسوایی‌های انرون و ورلدکام به تغییراتی بزرگ در حاکمیت شرکتی و گزارش‌دهی مالی منجر شد. این امر نیاز به کنترل‌های داخلی قوی، روش‌های حسابرسی اخلاقی و نظارت مؤثر از سوی هیئت‌های مدیره را آشکار کرد (Cole et al., 2020). به طور خلاصه، رسوایی‌های انرون و ورلدکام زنگ خطری برای دنیای شرکت‌ها بود. این رویداد بر اهمیت حاکمیت شرکتی قوی، اخلاقیات و کنترل‌های داخلی تأکید کرد. با یادگیری از این اشتباهات، شرکت‌ها می‌توانند از رسوایی‌های آینده جلوگیری و از منافع ذی‌نفعان خود محافظت کنند (Bamisaye & Nkitma, 2023). نتیجه واقعی این رسوایی‌ها عمدتاً تغییر جالب توجه در مؤسسه‌های حسابرسی و تقویت نظارت بر آنها بود: انرون با سقوط و انحلال آرتور اندرسن، حسابرس خارجی این شرکت، جایگاه خود را در بازار حسابرسی از دست داد و این رویداد زمینه‌ساز اصلاحات گسترده‌تر شد (Healy & Palepu, 2003). در حالی که ورلدکام با افشای تقلب و نقش حسابرس آن، فشارهای قانونی و نظارتی را تشدید کرد، تا جایی که به تصویب قانون ساربینز-آکسلی (SOX) در سال ۲۰۰۲ و تأسیس هیئت نظارت بر حسابداری شرکت‌های عمومی منجر شد تا استقلال حسابرسان و نظارت بر آنها تقویت شود (Sarbanes-Oxley Act Securities and Exchange Commission [SEC], 2002[SOX], 2002). نتیجه نهایی این تحولات انتقال بسیاری از شرکت‌ها به مؤسسه‌های حسابرسی دیگر و تقویت چارچوب‌های نظارتی برای حسابرسی‌های عمومی بود (SOX, 2002; Healy & Palepu, 2003). تغییر مؤسسه حسابرسی یکی از مسائل مهمی است که بر کیفیت حسابرسی و اعتماد سرمایه‌گذاران و نهادهای نظارتی تأثیر می‌گذارد. دلایل مختلف ممکن است باعث تغییر مؤسسه حسابرسی شوند، از جمله تمایل به دریافت خدمات بهتر، بروز اختلافات با مؤسسه فعلی، یا الزامات قانونی که شرکت‌ها را ملزم به تغییر مؤسسه حسابرسی پس از مدت معین می‌کند (Dewi et al., 2021). در همین رابطه، کمران و همکاران بیان می‌کنند فرایند تغییر حسابرس موجب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران به گزارش‌های تهیه‌شده از سوی حسابرسان می‌شود و در نتیجه، انگیزه حسابرسان برای کشف و گزارش تحریفات بااهمیت به دلیل اعتماد سرمایه‌گذاران افزایش می‌یابد (Cameran et al., 2014). کمیون بورس اوراق بهادار آمریکا بیان می‌کند فرایند تغییر حسابرس موجب می‌شود تا در ذهن تمام استفاده‌کنندگان نسبت به جایگاه

حسابرس در جامعه نگاهی جدید شکل گیرد. این کمسیون معتقد است با قطع ارتباط بلندمدت حسابرس و صاحب‌کار، استقلال حسابرسان محفوظ می‌ماند و در نتیجه، کیفیت حسابرسی افزایش می‌یابد. لینوکس نشان داد تغییر حسابرسان معمولاً پس از دریافت اظهارنظرهای تعدیل‌شده توسط شرکت‌ها اتفاق افتاده است و اینکه تغییر حسابرسان احتمال تغییر در اظهارنظر حسابرسی را افزایش داده است و بر اساس این شواهد، نتیجه گرفت شرکت‌ها به خرید اظهارنظر اقدام کرده‌اند و عامل اصلی تغییر حسابرسان را خرید اظهارنظر حسابرسی می‌داند (Lennox, 2000). در مقابل، وانگ دریافت اجتناب از زیان ارتباطی مثبت و معنادار با فراوانی تغییر حسابرس دارد؛ اما شرکت‌هایی که در سال قبل اظهارنظر تعدیل‌شده داشته‌اند و موفق به خرید اظهارنظر حسابرس نشده‌اند، در سال جاری با تغییر حسابرس مواجه شده‌اند (Wang, 2006). شرکت‌های بورسی مختلف ساختارهای مالکیتی متفاوتی دارند. سهامدار کنترل‌کننده در شرکت‌های با مالکیت متمرکز زیاد، تمایل به اعمال نفوذ بیشتری در مدیریت کسب‌وکار نسبت به شرکت‌های با مالکیت متمرکز کم دارد (Hu et al., 2022). در نتیجه، انتصاب شرکت‌های حسابرسی در شرکت‌های با مالکیت متمرکز زیاد به شدت تحت تأثیر یک سهامدار (یا بزرگ‌ترین سهامدار) قرار می‌گیرد. با این حال، در شرکت‌های با مالکیت متمرکز کم، انتصاب کمتر تحت تأثیر فقط یک سهامدار است. از طرف دیگر، ادبیات موجود نشان می‌دهد اظهارنظر حسابرسی تا حدی بر تغییر حسابرس تأثیر می‌گذارد. لی و همکاران و همچنین وو و تان دریافتند اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده به خاتمه همکاری شرکت‌های حسابرسی توسط شرکت‌های بورسی در چین منجر می‌شود که این پدیده تحت عنوان انتخاب حسابرس برای نظر مطلوب توسط شرکت‌های بورسی شناخته می‌شود (Wu & Tan, 2005; Li et al., 2001). اگر ساختار مالکیت متمرکز بر پاسخ‌گویی حسابرسان تأثیر داشته باشد، در این صورت، بر رفتارهای انتخاب حسابرس برای نظر مطلوب نیز تأثیر خواهد گذاشت. بر این اساس، هدف این پژوهش بررسی دو موضوع است. اول اینکه آیا حسابرسان در قبال دو نوع مختلف ساختار مالکیت شرکت‌ها، مسئولیت حرفه‌ای خود را در رابطه با مدیریت سود انجام می‌دهند. موضوع دومی که این مقاله به دنبال بررسی آن است، این است که آیا در میان شرکت‌های بورسی با تمرکز مالکیت متفاوت، اظهارنظر حسابرسی بر تغییر مؤسسه حسابرسی تأثیر می‌گذارد. این مقاله بر دو جنبه کلیدی در حسابرسی تأکید دارد. اولاً، شواهدی جدید را به مسأله پاسخ‌گویی حسابرسان در قبال اطلاعات حسابداری می‌افزاید و به این ترتیب، پژوهش‌های پیشین در این زمینه را تکمیل می‌کند. ثانیاً، توضیحات بیشتری را درباره شرایطی ارائه می‌دهد که شرکت‌ها به انتخاب حسابرس برای خرید اظهارنظر اقدام می‌کنند.

علاوه بر این، با توجه به پیشینه مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی در ایران، از جمله تنوع مالکیت و اصلاحات اقتصادی با مالکیت ترکیبی، سیاست‌های پیشنهادی بر این موضوع تمرکز دارند که نهادهای نظارتی باید به این مسأله توجه کنند که آیا کیفیت حسابرسی خارجی تحت تأثیر فرایند اصلاحات قرار می‌گیرد و آیا این تأثیر، کیفیت اطلاعات حسابداری شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

مبانی نظری

یکی از سازوکارهای راهبردی شرکتی مهم برای شرکت‌ها حسابرسی مستقل است. مؤسسه‌های حسابرسی که مسئول حسابرسی شرکت‌ها هستند، پس از انجام فرایندهای حسابرسی، به صدور گزارش حسابرسی اقدام و تعیین می‌کنند آیا صورت‌های مالی طبق استانداردهای حسابداری تهیه شده‌اند یا خیر. اظهارنظر حسابرس هم منعکس‌کننده کیفیت اطلاعات حسابداری است و هم تصمیم‌های عملیاتی شرکت‌ها و تصمیم سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Hu et al., 2022). اصول اساسی برای قضاوت درباره اینکه آیا حسابرسان مسئولیت‌های خود را انجام می‌دهند به این بستگی دارد که آیا اظهارنظرهای حسابرسی واقعاً کیفیت اطلاعات حسابداری را منعکس می‌کند یا خیر. بر اساس پژوهش‌های پیشین، یکی از ویژگی‌های مهم در رابطه با بازار حسابرسی، کیفیت خدمات حسابرسی ارائه‌شده توسط شرکت‌های حسابرسی برای مشتریان خود است. پژوهشگران استدلال می‌کنند در بازارهای سرمایه با اجرای ضعیف قانون و حفاظت ضعیف از سرمایه‌گذاران، محیط‌های با نهادهای ضعیف ممکن است مانع سازوکارهای راهبردی شرکتی خارجی برای جلوگیری از فرصت‌طلبی مدیریتی شوند (Beladi et al., 2022). کی و همکاران به این نتیجه رسیدند که محیط نهادی ضعیف در چین به ارائه حسابرسی‌های با کیفیت کمتر برای شرکت‌های پذیرفته‌شده در چین در مقایسه با مشتریان هنگ‌کنگ منجر می‌شود (Ke et al., 2015). علاوه بر این، آگاروال و همکاران دریافتند چهار مؤسسه حسابرس بزرگ قادر به کشف و جلوگیری از وقوع تقلب شرکتی در چین نیستند (Aggarwal et al., 2015). در مقایسه با فعالیت‌های متقابلانه که برخی از آنها ممکن است مستقیماً به تحریف مالی مربوط نباشند، مدیریت سود یک رفتار فرصت‌طلبانه مدیریتی است که بیشتر مبتنی بر حسابداری است. اگر مؤسسه‌های حسابرسی، ناظران خارجی اثربخشی باشند، ممکن است بتوانند چنین رفتاری را کشف و بر این اساس، اظهارنظر تعدیل‌شده صادر کنند. با وجود این، پژوهش‌های موجود در رابطه با اینکه آیا حسابرسان اظهارنظر تعدیل‌شده‌ای را برای مشتریان خود با مدیریت سود جالب توجه صادر می‌کنند یا خیر، نتایجی متفاوت گزارش کرده‌اند. چن و همکاران و لی و همکاران دریافتند حسابرسان به احتمال زیاد اظهارنظر تعدیل‌شده را برای شرکت‌های دارای سطح مدیریت سود بالا ارائه می‌کنند (Li et al., 2004; Chen et al., 2001). در مقابل، بو و وو و لی و همکاران به این نتیجه رسیدند که بین اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده با رفتار مدیریت سود شرکت‌ها رابطه‌ای معنادار وجود ندارد (Bo & Wu, 2011; Li et al., 2001). فرانسیس و کریشنان و بارتوف و همکاران پیشنهاد می‌کنند سطح بالای مدیریت سود احتمال اظهارنظر حسابرسی اصلاح‌شده توسط حسابرسان را افزایش می‌دهد (Francis & Krishnan, 1999; Bartov et al., 2001). با این حال، باتلر و همکاران دریافتند سطح رفتارهای مدیریت سود برای آن دسته از شرکت‌هایی که اظهارنظر حسابرسی اصلاح‌شده به آنها ارائه شده است، به طرز معنادار بالاتر از سایر شرکت‌ها نیست (Butler et al., 2004). هرپوهن و راگوناتان به این نتیجه رسیدند که مدیریت سود به احتمال زیاد به اصلاح اظهارنظر حسابرسی منجر نمی‌شود (Herbohn & Raguathan, 2008). از طرفی، شواهد اخیر نشان می‌دهد در کشورهایی که در آنها، چهار مؤسسه بزرگ حسابرسی بر بازارهای حسابرسی تسلط دارند، تمرکز حسابرس به احتمال زیاد انعطاف‌پذیری حسابرسان را برای مدیریت سود مشتریان خود افزایش می‌دهد

(Francis et al., 2013). از طرف دیگر، در ارتباط با فرایند تغییر حسابرِس، دیدگاه‌هایی مختلف مطرح شده‌اند. یک دیدگاه بیان می‌کند به دلایلی مانند دانش کمتر حسابرِس در سال‌های اولیه ارتباط با مشتری، کیفیت حسابرِس کمتر از سال‌های بعدی است؛ از این رو، تغییر حسابرِس را مفید نمی‌دانند. در مقابل، دیدگاه دوم بیان می‌کند به دلایلی مانند استقلال بیشتر حسابرِس در سال‌های اولیه، کیفیت حسابرِس بیشتر است، زیرا این امکان وجود دارد که در بلندمدت، استقلال حسابرِس متحمل روابط با صاحب‌کار شود (Carcello & Nagy, 2004). بنابراین، برای جلوگیری از این امر، تغییر حسابرِس ضرورت دارد. کارسلو و ناگی بیان می‌کنند تحریف‌های بااهمیت در سال‌های اولیه حسابرِس رخ می‌دهد؛ از این رو، در این شرایط، تغییر حسابرِس ممکن است بر کیفیت حسابرِس و شفافیت اطلاعات تأثیر منفی بگذارد (Carcello & Nagy, 2004). به اعتقاد لنوکس و لی، نوع اظهارنظر حسابرِس به عنوان معیاری از کیفیت اجرای حسابرِس به شمار می‌رود (Lennox & Li, 2012). آنان منافع حاصل از صورت‌های مالی حسابرِس شده را شامل کاهش مخاطره، بهبود کیفیت تصمیم‌گیری و کاهش عدم تقارن اطلاعات بیان می‌کنند؛ به طوری که مدیران همواره تلاش می‌کنند تا گزارش حسابرِس را به صورت مقبول یا استاندارد دریافت کنند و وضعیت شرکت را به نحو مطلوب نشان دهند، زیرا گزارش‌های غیرمقبول (تعدیل‌شده) همواره هزینه‌هایی را به مدیران تحمیل می‌کنند. پژوهش‌های موجود نشان می‌دهند تغییر حسابرِس تا حدودی تحت تأثیر اظهارنظر حسابرِس قرار دارد. لی و همکاران و همچنین وو و تان به این نتیجه رسیدند که اظهارنظر حسابرِس تعدیل‌شده به عدم همکاری برای مؤسسه‌های حسابرِس منجر می‌شود و در نتیجه، شرکت‌ها برای کسب اظهارنظرهای مطلوب، به رفتار خرید اظهارنظر اقدام می‌کنند (Wu Li et al., 2001; & Tan, 2005).

تمرکز مالکیت یک عامل محوری است که بر احتمال تغییر حسابرِس تأثیر می‌گذارد، زیرا نظر تعدیل‌شده به عنوان واسطه در این رابطه عمل می‌کند. زمانی که سهامداران بزرگ (مالکان متمرکز) نظراتی تعدیل‌شده دریافت می‌کنند که به خطرات مالی یا عدم انطباق اشاره دارد، احتمال تغییر حسابرِس افزایش می‌یابد تا آنها منافع خود را حفظ کنند یا از مسئولیت قانونی جلوگیری کنند (Farhad Touski, 2024). اگر ساختار تمرکز مالکیت بر پاسخ‌گویی مؤسسه‌های حسابرِس تأثیر داشته باشد، در این صورت، بر رفتارهای خرید اظهارنظر حسابرِس نیز تأثیر خواهد گذاشت. از طرفی، پژوهش‌های گذشته در رابطه با هزینه‌های اقتصادی بالقوه صدور یک اظهارنظر حسابرِس تعدیل‌شده توسط حسابرِس، شواهد زیادی را فراهم کردند، به ویژه هنگامی که مشتریان آنها پس از دریافت اظهارنظر تعدیل‌شده باقی می‌مانند و مؤسسه حسابرِس خود را تغییر نمی‌دهند. از دیدگاه شرکت، ممکن است یک اظهارنظر حسابرِس تعدیل‌شده به از دست دادن مشتریان، کاهش دسترسی به تأمین مالی خارجی و کاهش غیرضروری در قیمت سهام منجر شود (Blay & Geiger, 2001). نیوتن و همکاران استدلال می‌کنند مشتریان حسابرِس برای اظهارنظر حسابرِس مطلوب (یعنی خرید اظهارنظر حسابرِس) تمایل به تغییر حسابرِس دارند (Newton et al., 2016). کری و همکاران به این نتیجه رسیدند که تغییر حسابرِس به طور مثبت با دریافت یک اظهارنظر حسابرِس تعدیل‌شده در استرالیا ارتباط دارد (Carey et al., 2008). دیفاند و

همکاران (۱۹۹۹) ثابت کردند که شرکت‌های بورسی چین پس از دریافت اظهارنظر تعدیل‌شده از حسابرسان بزرگ در چین، تمایل به تغییر به حسابرسان کوچک دارند (DeFond et al., 1999).

از دیدگاه نظری، مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ‌تر عموماً دارای منابع بیشتر، تخصص وسیع‌تر و کنترل‌های کیفیت داخلی قوی‌تری هستند (DeAngelo, 1981). این ویژگی‌ها می‌توانند کیفیت حسابرسی را افزایش دهند و به نوبه خود، توانایی شرکت در مدیریت سود را کاهش دهند، زیرا احتمال کشف و تعدیل دستکاری‌های حسابداری توسط حسابرسان باکیفیت‌تر بیشتر است؛ بنابراین، انتظار می‌رود اندازه بزرگ‌تر مؤسسه حسابرسی با سطح پایین‌تر مدیریت سود مرتبط باشد. در رابطه با اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس، مؤسسه‌های بزرگ‌تر به دلیل نگرانی‌های مربوط به اعتبار و ریسک دعوی قضایی، ممکن است تمایل بیشتری به صدور اظهارنظرهای تعدیل‌شده در صورت وجود تحریف‌های بااهمیت داشته باشند تا استقلال و کیفیت کار خود را حفظ کنند (Watts & Zimmerman, 1986). این امر می‌تواند احتمال صدور اظهارنظر تعدیل‌شده را در شرکت‌های تحت حسابرسی این مؤسسه‌ها افزایش دهد. در نهایت، در رابطه با تغییر حسابرس (متغیر وابسته فرضیه‌های دوم و چهارم)، اگرچه شرکت‌ها ممکن است تمایل کمتری به تغییر مؤسسه‌های حسابرسی با کیفیت زیاد داشته باشند، صدور یک اظهارنظر تعدیل‌شده توسط یک مؤسسه بزرگ نیز ممکن است به بررسی مجدد رابطه و احتمالاً تغییر حسابرس منجر شود، به ویژه اگر مدیر شرکت آن را نامطلوب بداند. از یک سو، با افزایش مدت دوره تصدی، حسابرسان دانشی عمیق‌تر نسبت به عملیات، سیستم‌های کنترل داخلی و ریسک‌های خاص مشتری پیدا می‌کنند (Johnson et al., 2002). این دانش می‌تواند کارایی و اثربخشی حسابرسی را بهبود بخشد و در نتیجه، احتمال کشف مدیریت سود را افزایش دهد. از سوی دیگر، طولانی‌شدن دوره تصدی ممکن است به آشنایی بیش از حد منجر شود که می‌تواند استقلال حسابرس را به خطر بیندازد و تمایل او را برای به چالش کشیدن مدیر یا صدور اظهارنظر تعدیل‌شده را کاهش دهد (AICPA, 2014). بنابراین، رابطه بین مدت دوره تصدی و مدیریت سود یا اظهارنظر تعدیل‌شده ممکن است غیرخطی یا دارای نقاط عطفی باشد. در رابطه با تغییر حسابرس، یک رابطه طولانی‌مدت معمولاً به معنای ثبات است، اما صدور یک اظهارنظر تعدیل‌شده، به ویژه پس از یک دوره طولانی همکاری، می‌تواند به عنوان یک عامل شوک عمل کند و احتمال تغییر حسابرس را به شدت افزایش دهد، زیرا ممکن است نشان‌دهنده بروز مشکل جدی در رابطه با عدم توانایی حسابرس در ارائه ارزش مطلوب به مدیر باشد. نظریه مبتنی بر منابع پیشنهاد می‌کند هزینه‌های بیشتر حسابرسی ممکن است نشان‌دهنده استفاده از منابع بیشتر، تخصص بیشتر و زمان بیشتری باشد که حسابرس برای بررسی صورت‌های مالی صرف می‌کند. این امر ممکن است به کاهش مدیریت سود منجر شود، زیرا حسابرسان با صرف زمان و منابع بیشتر، فرصت بیشتری برای شناسایی و تصحیح اقلام دستکاری‌شده خواهند داشت (Frankel et al., 2002). در رابطه با اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس، هزینه‌های بیشتر ممکن است بازتاب‌دهنده پیچیدگی بیشتر شرکت، ریسک بیشتر، یا گستردگی بیشتر رسیدگی‌های حسابرسی باشد که به نوبه خود می‌تواند احتمال کشف تحریفات بااهمیت و صدور اظهارنظر تعدیل‌شده را افزایش دهد. با این حال، برخی از مطالعات نیز به این نگرانی توجه داشته‌اند که هزینه‌های حسابرسی بیش از حد زیاد ممکن است به اتکای اقتصادی حسابرس به مشتری منجر شود و استقلال او

را به خطر اندازد و تمایل به صدور اظهارنظر تعدیل‌شده را کاهش دهد (DeFond et al., 2002). در نهایت، در رابطه با تغییر حسابرس، هزینه‌های حسابرسی می‌تواند هم به طور مستقیم (برای مثال، افزایش ناگهانی و غیرقابل قبول هزینه‌ها) و هم به طور غیرمستقیم (از طریق عدم رضایت از ارزش دریافتی در ازای هزینه‌های پرداختی، به ویژه در صورت صدور اظهارنظر تعدیل‌شده) بر تصمیم شرکت برای تغییر حسابرس تأثیر بگذارد.

توسعه فرضیه‌ها

هدف اصلی حسابرسی خارجی بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری شرکت‌هاست. مدیریت سود یکی از ابزارهایی است که شرکت‌ها از آن برای دستکاری سود حسابداری استفاده می‌کنند؛ به گونه‌ای که ذی‌نفعان را در رابطه با عملکرد مالی گمراه کند یا نتایج قراردادهای مبتنی بر اطلاعات حسابداری را تحت تأثیر قرار دهد. مطابق نظریه‌های معاصر راهبری شرکتی، به دلیل جدایی مدیریت و مالکیت، مدیران به طور مستقیم بر افشای اطلاعات حسابداری تأثیر می‌گذارند. شرکت‌ها می‌توانند برای دستیابی به عملکرد مالی مدنظر خود، روش‌های مختلف حسابداری و کنترل زمان رویدادها را برای دستکاری اطلاعات انتخاب کنند (Healy & Wahlen, 1999). در نتیجه، حسابرسی خارجی یکی از ابزارهایی است که به سهامداران در حسابرسی و بهبود اطلاعات حسابداری شرکت‌ها کمک می‌کند. در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، سهامداران عمده و کنترلی ممکن است بر هدف پیشینه‌کردن سود تمرکز کنند و کیفیت اطلاعات گزارش‌شده برای آنها در اولویت‌های بعدی قرار بگیرد؛ از این رو، در این حالت، آنها سعی می‌کنند مدیرانی را انتخاب کنند که بتوانند هم‌راستا با این دیدگاه آنها باشند. بنابراین، آنها از درگیر شدن مدیران شرکت در فرایند مدیریت سود حمایت و عملکرد شرکت را به نحوی تحریف‌شده در چارچوب استانداردهای حسابداری به استفاده‌کنندگان ارائه می‌کنند. در این صورت، چنانچه مؤسسه حسابرسی با حفظ استقلال خود، وظیفه ذاتی و اصلی خود را بدون توجه به فشارها و اعمال محدودیت‌های احتمالی از طرف سهامداران عمده و کنترلی انجام دهد، احتمال اینکه نسبت به صورت‌های مالی این دسته از شرکت‌ها اظهارنظری تعدیل‌شده صادر کند بیشتر است، زیرا صورت‌های مالی عملکرد، وضعیت مالی و جریان‌های نقدی شرکت را به نحوی مناسب ارائه نکرده‌اند. در این حالت، از آنجا که سهامداران عمده و کنترلی به مقاصد خود از لحاظ عملکردی رسیده‌اند، احتمالاً با اظهارنظر تعدیل‌شده کنار می‌آیند و احتمال اینکه این موضوع با وجود داشتن هزینه‌هایی برای شرکت، به تغییر مؤسسه حسابرسی منجر شود، کمتر است. از آنجا که در نظام حقوقی حق انتخاب و انتصاب مؤسسه حسابرسی برای شرکت‌ها متعلق به مجمع عمومی سالانه است، زمانی که ساختار مالکیت مشخص باشد، سهامداران عمده و کنترل‌کننده، مؤسسه حسابرسی را برای اهداف حسابرسی با توجه به ترجیحات خود انتخاب می‌کنند. بنابراین، در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، مؤسسه‌های حسابرسی وظایف خود را بر اساس انتظارات سهامداران اصلی و کنترل‌کننده انجام می‌دهند که این امر به آنها کمک می‌کند تا هر ساله توسط این شرکت‌ها انتخاب شوند؛ در نتیجه، رفتار خرید اظهارنظر حسابرسی در این شرایط توسط شرکت‌ها سرکوب می‌شود (Hu et al., 2022). در نتیجه، با توجه به مطالب ارائه‌شده، فرضیه‌های اول و دوم پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شوند:

فرضیه اول: در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، هرچه سطح مدیریت سود بیشتر باشد، احتمال اینکه اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده توسط حسابرس ارائه شود، بیشتر است.

نظریه نمایندگی به رابطه بین مالکان (سهامداران) و مدیران توجه دارد که در آن، مدیران به عنوان نمایندگان مالکان عمل می‌کنند. در این رابطه، تضاد منافع و عدم تقارن اطلاعاتی ممکن است به رفتارهایی مانند مدیریت سود منجر شود (Jensen & Meckling, 1976). همچنین، ساختار مالکیت (متمرکز در مقابل پراکنده) نقش کلیدی در تشدید یا کاهش این تضادها ایفا می‌کند. در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، سهامداران عمده نفوذی جالب توجه بر مدیران دارند. این نفوذ ممکن است به مدیریت سود توسط مدیران به منظور تحقق اهداف کوتاه‌مدت سهامداران عمده منجر شود (Hu et al., 2022). چنین رفتاری تضاد نمایندگی را تشدید می‌کند و ریسک حسابرسی را افزایش می‌دهد. احتمال بیشتری دارد که حسابرسان، در راستای مسئولیت حرفه‌ای خود و برای محافظت از حقوق سهامداران اقلیت، با کشف این دستکاری‌ها، اظهارنظر تعدیل‌شده صادر کنند (Francis & Krishnan, 1999).

فرضیه دوم: در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، احتمال اینکه اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده به تغییر مؤسسه حسابرسی منجر شود، کمتر است.

برخلاف انتظار عمومی، در شرکت‌های با ساختار مالکیت متمرکز، دریافت اظهارنظر تعدیل‌شده لزوماً به تغییر حسابرس منجر نمی‌شود. سهامداران عمده و کنترل‌کننده، به دلیل داشتن اهداف بلندمدت و تمایل به حفظ روابط، ترجیح می‌دهند حسابرس فعلی را حفظ کنند (Li et al., 2001) تغییر حسابرس ممکن است هزینه‌های معاملاتی و اطلاعاتی جالب توجهی به همراه داشته باشد و همچنین، سیگنال منفی قوی‌ای به بازار ارسال کند (Hu et al., 2022). بنابراین، حتی در صورت دریافت اظهارنظر نامطلوب، این شرکت‌ها ترجیح می‌دهند با حسابرس فعلی به توافق برسند تا اینکه به تغییر مؤسسه حسابرسی اقدام کنند.

در مقابل، در شرکت‌های با تمرکز مالکیتی کم، به خاطر پراکندگی مالکیت و عدم وجود سهامدار عمده و کنترلی، مدیر شرکت بیشترین تأثیر را در تعیین و انتخاب مؤسسه حسابرسی دارد. از آنجا که مدیر بیشتر سعی بر نشان‌دادن عملکرد بهتر شرکت تحت مدیریتش دارد، برای اینکه بتواند پاداش دریافت کند، احتمالاً در فرایند مدیریت سود درگیر می‌شود. در این حالت، با توجه به اینکه مؤسسه حسابرسی بیشتر تحت کنترل مدیر است، ممکن است در راستای خواست و نظر مدیر نسبت به صورت‌های مالی حاوی اطلاعات تحریف‌شده، کمتر اظهارنظر تعدیل‌شده‌ای را ارائه کند تا از این طریق بتواند در سال‌های بعد هم این شرکت‌ها را به عنوان مشتری خود داشته باشد؛ اما اگر مؤسسه حسابرسی صرف‌نظر از اعمال نظارت و محدودیت‌های اعمال‌شده از طرف مدیر، تصمیم بگیرد نسبت به صورت‌های مالی که اطلاعات را درست و منطبق بر واقعیت‌های شرکت نشان نمی‌دهد، اظهارنظری تعدیل‌شده صادر کند، در این حالت، به دلیل اینکه اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی استفاده‌کنندگان را از واقعیت‌های اقتصادی شرکت آگاه می‌کند و ممکن است برای شرکت هزینه‌های زیادی را

در پی داشته باشد، احتمال اینکه مؤسسه حسابرسی تغییر کند، افزایش می‌یابد تا از این طریق، مدیر از ارائه چنین اظهارنظرهایی در آینده جلوگیری کند. کاتو و لانگ بیان می‌کنند که دلیل عدم وجود سازوکار مؤثر حمایت از سرمایه‌گذار و بازار برای کنترل شرکت، مشکل نمایندگی در میان شرکت‌ها جدی است (Kato & Long, 2006). دلایلی دیگر از جمله زمان‌بندی دیرهنگام معرفی سازوکار تشویق مدیر هم به مشکل نمایندگی کمک می‌کنند. هنگامی که شرکت‌ها توسط ذی‌نفعان داخلی کنترل می‌شوند که دارای سطحی بالا از اختیارات هستند، آنها تصمیم‌های شرکت را بر اساس منافع شخصی خود می‌گیرند (Chen et al., 2010). از طرفی، طبق استاندارد ۷۰۵ حسابرسی، در مواردی که حسابرس قصد دارد اظهارنظر خود را تعدیل کند، باید شرایطی که به تعدیل منجر می‌شود و جمله‌بندی آن را با ارکان راهبری در میان بگذارد؛ بنابراین، حسابرسان قبل از تهیه و ارائه گزارش حسابرسی نهایی، معمولاً یک پیش‌نویس از گزارش حسابرسی را به ارکان راهبری شرکت تحت رسیدگی ارائه می‌دهند و پس از گذشت زمان مناسب، با توجه به پاسخ‌های احتمالی آنها، گزارش حسابرس را نهایی و تهیه می‌کنند. در همین زمینه، بو و وو نشان دادند مدیران تمایل دارند قبل از افشای گزارش حسابرسی با حسابرسان ارتباط برقرار کنند تا از دادن نظرات حسابرسی نامطلوب اجتناب کنند (Bo & Wu, 2011). هنگامی که این ارتباطات مؤثر واقع شود، احتمالاً حسابرسان نظرات حسابرسی تعدیل‌شده ارائه نمی‌دهند. لی و همکاران استدلال می‌کنند اگر شرکت توسط ذی‌نفعان داخلی کنترل شود، در این صورت، انتخاب و انتصاب یک مؤسسه حسابرسی برای هدف حسابرسی به احتمال زیاد توسط مدیر داخلی تصمیم‌گیری می‌شود (Li et al., 2001). هنگامی که ساختار مالکیت در شرکت‌ها تمرکز کمی دارد، احتمال بیشتری وجود دارد که حق تصمیم‌گیری در اختیار مدیر داخلی باشد؛ از این رو، حسابرسان برای جلوگیری از اخراج توسط شرکت‌ها، تمایل دارند رفتار مدیریت سود را نادیده بگیرند و اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده را پس بگیرند. علاوه بر این، اگر حسابرسان تصمیم بگیرند اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده را نامطلوب اعلام کنند، مؤسسه‌های حسابرسی احتمالاً توسط شرکت‌ها برای سال آینده تغییر خواهند کرد. در نتیجه، با توجه به مطالب ارائه‌شده، فرضیه‌های سوم و چهارم پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شوند:

فرضیه سوم: در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، احتمال اینکه سطح بالای مدیریت سود به ارائه اظهارنظر

تعدیل‌شده حسابرس منجر شود، کمتر است.

مسئله اصلی نمایندگی در شرکت‌های با مالکیت پراکنده، نه بین سهامداران و مدیران، بلکه بین سهامداران اقلیت و سهامداران کنترل‌کننده داخلی (مدیران) است. در این ساختار، مدیران که کنترل عملیاتی شرکت را در دست دارند، از عدم نظارت مؤثر سهامداران پراکنده سوءاستفاده می‌کنند و به دنبال بیشینه‌کردن منافع شخصی خود هستند (Jensen & Meckling, 1976). این محیط بستری مناسب برای مدیریت سود فراهم می‌آورد. در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، قدرت نظارتی سهامداران به دلیل پراکندگی و هزینه‌های جمع‌آوری اطلاعات، به شدت تضعیف می‌شود. این امر به مدیران اجازه می‌دهد تا با آزادی عمل بیشتری به مدیریت سود اقدام کنند (Hu et al., 2022). از سوی دیگر، در این‌گونه شرکت‌ها، مدیران نقشی بسیار پررنگ‌تر در انتخاب و حفظ

حسابرس ایفا می‌کنند. آنها تمایل دارند حسابرسانی را انتخاب کنند که سخت‌گیری کمتری داشته باشند یا روابط کاری نزدیک‌تری با مدیر برقرار کنند (Li et al., 2001). این رابطه نزدیک می‌تواند به طور ناخواسته استقلال حسابرس را تحت تأثیر قرار دهد و تمایل او را برای صدور اظهارنظر تعدیل‌شده کاهش دهد، حتی در مواجهه با شواهد مدیریت سود (Bo & Wu, 2011). علاوه بر این، مؤسسه‌های حسابرسی نیز به دلایل اقتصادی و برای حفظ مشتریان بزرگ، ممکن است در موارد مبهم و خاکستری از موضع خود کوتاه بیایند؛ در نتیجه، احتمال اینکه سطح بالای مدیریت سود در نهایت به صدور یک اظهارنظر تعدیل‌شده بینجامد، در این شرکت‌ها کمتر است.

فرضیه چهارم: در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی را افزایش خواهد داد.

در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، مشکل نمایندگی اصلی بین مدیران و سهامداران پراکنده است. سهامداران خرد به دلیل هزینه‌های زیاد نظارت، توانایی کمی برای کنترل مستقیم مدیران دارند. در این شرایط، حسابرسی مستقل به عنوان یک مکانیسم نظارتی حیاتی برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و حفاظت از منافع سهامداران عمل می‌کند (Jensen & Meckling, 1976). هر عاملی که کیفیت این مکانیسم نظارتی را خدشه‌دار کند، ممکن است به واکنش شدید سهامداران منجر شود. در ساختار مالکیت پراکنده، مدیران از آزادی عمل بیشتری برخوردار هستند و انتظار می‌رود گزارش‌های مالی مطلوبی ارائه دهند. صدور یک اظهارنظر تعدیل‌شده توسط حسابرس یک شوک اطلاعاتی بزرگ محسوب می‌شود. این گزارش نه فقط عدم اطمینان نسبت به کیفیت صورت‌های مالی را افشا می‌کند، بلکه به طور مستقیم بر اعتبار مدیر و توانایی او در ارائه گزارش‌های قابل اعتماد تأثیر می‌گذارد (Hu et al., 2022). از آنجا که مدیران در این شرکت‌ها قدرت تصمیم‌گیری نهایی درباره انتخاب و تغییر حسابرس را دارند، با دریافت اظهارنظر تعدیل‌شده تحت فشاری شدید قرار می‌گیرند. آنها برای آرام کردن نگرانی سهامداران، حفظ اعتبار خود و اجتناب از پیامدهای منفی بازار (مانند کاهش قیمت سهام)، به سراغ یک راه‌حل سریع و قابل مشاهده می‌روند: تغییر مؤسسه حسابرسی (Lennox, 2000). این اقدام به عنوان یک سیگنال قدرتمند به بازار ارسال می‌شود، مبنی بر اینکه مدیر در حال قطع رابطه با یک ناظر سخت‌گیر است و به دنبال بهبود کیفیت گزارش‌گری مالی است - پدیده‌ای که در ادبیات از آن به خرید نظر یاد می‌شود (Newton et al., 2016). در حقیقت، در شرکت‌های با مالکیت پراکنده، مدیران انگیزه و اختیار بیشتری برای عوض کردن حسابرس به عنوان یک واکنش تدافعی در قبال اظهارنظر نامطلوب دارند، در حالی که در شرکت‌های متمرکز، سهامداران عمده ممکن است ترجیح دهند به رابطه بلندمدت با حسابرس فعلی ادامه دهند (Hu et al., 2022).

چو و همکاران تأثیر حسابداری جسورانه و اظهارنظر حسابرسی بر تصمیم‌های تغییر حسابرسی را بررسی کردند. آنها دریافتند شرکت‌هایی که در حسابداری جسورانه درگیر هستند، بیشتر احتمال دارد که هم‌زمان با تغییر حسابرسی، اظهارنظر حسابرسی مطلوب را تجربه کنند. علاوه بر این، یافته‌های آنها بیانگر این است که شرکت‌ها تمایل دارند حسابرسان فعلی خود را به‌جای استعفا، از کار برکنار کنند و تمایل بیشتری به انتخاب شرکت‌های حسابرسی کوچک‌تر به عنوان جانشین دارند. به علاوه، آنها نشان دادند شرکت‌هایی که حسابداری تهاجمی دارند، معمولاً پس از تغییر حسابرسان، به شیوه‌های حسابداری خود ادامه می‌دهند و بازار انگیزه‌های فرصت‌طلبانه پشت این تغییرها را کاملاً درک نمی‌کند (Chou et al., 2025). فرهاد تویسکی در پژوهشی تأثیر تمرکز مالکیت بر تغییر حسابرسی را بررسی و از اظهارنظر حسابرسی اصلاح‌شده به عنوان متغیر میانجی استفاده می‌کند. در این پژوهش، تمرکز مالکیت به عنوان متغیر توضیحی و تغییر حسابرسی و اظهارنظر حسابرسی اصلاح‌شده به عنوان متغیرهای میانجی در نظر گرفته شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش رگرسیون لجستیک بهره‌برداری شده است. داده‌های این پژوهش مربوط به شرکت‌های تولیدی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۲ است. نتایج نشان می‌دهد تمرکز مالکیت دارای تأثیری مثبت و معنادار بر تغییر حسابرسی است. همچنین، تمرکز مالکیت تأثیر منفی معناداری بر اظهارنظر حسابرسی اصلاح‌شده دارد. به علاوه، اظهارنظر حسابرسی اصلاح‌شده به عنوان واسطه‌ای میان تمرکز مالکیت و تغییر حسابرسی عمل می‌کند. یافته‌های تجربی حاکی از آن است که سطح بالای تمرکز مالکیت می‌تواند احتمال تغییر حسابرسی را افزایش و احتمال اظهارنظرهای حسابرسی اصلاح‌شده را کاهش دهد (Farhad Touski, 2024). پوتریاندی با تحلیل اثر سودآوری، اندازه شرکت، اظهارنظر حسابرسی و تأخیر حسابرسی بر تغییر حسابرسی، نشان داد سودآوری، اندازه شرکت و تأخیر حسابرسی تأثیری بر تغییر حسابرسی ندارند؛ اما اظهارنظر حسابرسی بر تغییر حسابرسی تأثیرگذار است (Putriandi, 2023). هو و همکاران در پژوهشی با عنوان «تمرکز مالکیت، اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده و تغییر حسابرسی»، دو موضوع را بررسی کردند؛ اول، اینکه چگونه ساختار مالکیت شرکت‌های بورسی بر رابطه بین رفتار مدیریت سود آنها و اظهارنظر حسابرسی تأثیر می‌گذارد؛ دوم، چگونه ساختار مالکیت بر رابطه بین اظهارنظر حسابرسی و تغییر حسابرسی تأثیر می‌گذارد. آنها دریافتند سطح مدیریت سود شرکت‌های بورسی با تمایل به صدور اظهارنظرهای حسابرسی تعدیل‌شده توسط حسابرسان، زمانی که ساختار مالکیت آنها بسیار متمرکز است، ارتباط مثبت دارد. با این حال، صدور اظهارنظرهای حسابرسی تعدیل‌شده در چنین شرایطی با تغییر حسابرسی مرتبط نیست. همچنین، یافته‌های آنها نشان داد سطح بالای مدیریت سود با تمایل به صدور اظهارنظرهای حسابرسی تعدیل‌شده، زمانی که ساختار مالکیت شرکت‌ها کمتر متمرکز است، مرتبط نیست. علاوه بر این، صدور اظهارنظرهای حسابرسی تعدیل‌شده ممکن است احتمال تغییر حسابرسی را افزایش دهد (Hu et al., 2022). گارسیا اوسما و همکاران در پژوهشی با عنوان «انواع اظهارنظر حسابرسی و تأثیر آن بر شرکت‌های بورسی اسپانیا»، تغییر اظهارنظر حسابرسی توسط شرکت‌های اسپانیایی را در دو سطح شرکت و شریک مؤسسه حسابرسی بررسی کردند. آنها اذعان داشتند شرکت‌ها از طریق تعییر مؤسسه حسابرسی، موفق به تغییر اظهارنظر حسابرسی می‌شوند. اما این موضوع در سطح شریک مؤسسه حسابرسی صادق نیست (García Osmá et al.,

2022). دوان و همکاران نشان دادند اقلام تعهدی اختیاری، به طرز جالب توجه، در سال مورد مطالعه بر اظهارنظر حسابرسی تأثیرگذار است؛ به این معنا که احتمال صدور اظهارنظر تعدیل‌شده توسط حسابرس به طور مثبت با مدیریت سود و با حضور چهار مؤسسه بزرگ حسابرسی مرتبط است. آنها همچنین دریافتند اندازه مؤسسه حسابرسی تأثیری معنادار بر رابطه بین مدیریت سود و اظهارنظر حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده ویتنامی ندارد (Doan et al., 2021). سلامی و بایوآسیدا تأثیر انتشار اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده و سازوکارهای راهبری شرکتی بر تغییر حسابرس در آفریقای جنوبی را بررسی کردند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد شرکت‌ها تمایل دارند پس از دریافت اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده، حسابرس را تغییر دهند. همچنین، آنها نشان دادند بین تعداد جلسات هیئت‌مدیره و تغییر حسابرس ارتباط مثبت و بین تغییر حسابرس با اندازه هیئت‌مدیره، اندازه کمیته حسابرسی و تعداد جلسات کمیته حسابرسی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. آنها رابطه‌ای معنادار بین تغییر حسابرس و دوگانگی مدیرعامل و همچنین تغییر مدیریت به دست نیاوردند (Sellami & Bouassida, 2019). چن و همکاران در پژوهشی، خرید اظهارنظر حسابرسی از طریق تغییرات دفتر مؤسسه حسابرسی را بررسی کردند. آنها دریافتند شرکت‌های مشتری با موفقیت از دریافت گزارش حسابرسی مبنی بر عدم تداوم فعالیت، از طریق تصمیم‌های مربوط به تغییر دفتر حسابرسی، اجتناب می‌کنند. مهم‌تر از آن، آنها به این نتیجه رسیدند که خرید موفقیت‌آمیز گزارش در سطح دفتر، در میان شرکت‌های مشتری با ریسک ورشکستگی کمتر، شیوع بیشتری دارد. همچنین، یافته‌های آنها نشان داد شرکت‌های موفق در خرید گزارش به انتخاب دفاتر حسابرسی با خطاهای نوع اول کم تمایل دارند و کیفیت سود آتی آنها نسبت به هم‌تایان ناموفق بیشتر است. به طور کلی، شواهد پژوهش آنها نشان داد تغییر دفتر حسابرسی در یک شرکت فرصت‌طلبانه نیست، بلکه عمدتاً با انگیزه اطلاعاتی صورت می‌گیرد و کیفیت حسابرسی را بهبود می‌بخشد (Chen et al., 2019). چانگ و همکاران تغییر اظهارنظر حسابرسی به منظور دریافت گزارش مقبول و تأثیر آن بر کیفیت حسابرسی را بررسی کردند. آنها نتیجه گرفتند شرکت‌هایی که دچار بحران مالی هستند، موفق به تغییر اظهارنظر حسابرسی مقبول شده‌اند و این موضوع موجب کاهش کیفیت حسابرسی شده است (Chung et al., 2019). تیپوریدوس و اسپاتیس رابطه بین اظهارنظر حسابرس و مدیریت سود تعهدی را بررسی کردند و دریافتند اظهارنظر حسابرسی با مدیریت سود تعهدی ارتباطی ندارد؛ اما ویژگی‌های شرکتی همچون اندازه و سودآوری، برای اظهارنظر حسابرس درباره تداوم فعالیت، عواملی تعیین‌کننده هستند. همچنین، تصمیم حسابرسان برای صدور اظهارنظر مشروط به دلایل دیگر با توجه به نوع اظهارنظر حسابرسی صادرشده در سال قبل توضیح داده شده است (Tsipouridou & Spathis, 2014). لینوکس و همکاران در پژوهشی، اثر چرخش حسابرس در سطح مؤسسه و شریک حسابرسی بر کیفیت حسابرسی را بررسی کردند و دریافتند بین چرخش و کیفیت حسابرسی رابطه معنادار وجود دارد و تغییر اجباری شریک مؤسسه حسابرسی موجب بهبود کیفیت حسابرسی به ویژه در سال‌های نزدیک به چرخش یک مؤسسه حسابرسی می‌شود (Lennox et al., 2014). فیرت و همکاران در پژوهشی با عنوان «اشکال مختلف چرخش حسابرس چگونه بر کیفیت حسابرسی تأثیر می‌گذارد؟» تأثیر چرخش شریک و مؤسسه حسابرسی را بر کیفیت حسابرسی در موقعیت‌های اجباری و اختیاری با هم مقایسه کردند. آنها

دریافتند بین چرخش شریک حسابرسی به صورت اجباری و چرخش مؤسسه حسابرسی به صورت اختیاری با ارائه گزارش غیر مقبول حسابداری رابطه مستقیم وجود دارد. همچنین، بین چرخش اختیاری شریک حسابرسی و چرخش اجباری مؤسسه حسابرسی با اظهارنظر اصلاح شده حسابرسی رابطه‌ای معنادار وجود ندارد (Firth et al., 2012). لین و لیو موضوع تغییر حسابرسی از دیدگاه حاکمیت شرکتی در چین را بررسی کردند و دریافتند شرکت‌هایی با تمرکز مالکیت زیاد (سهامداری توسط بزرگ‌ترین مالک) و شرکت‌هایی که در آنها، مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره یکسان است، بیشتر احتمال دارد حسابرسی خود را از یک مؤسسه بزرگ به یک مؤسسه حسابرسی کوچک تغییر دهند. به طور کلی، یافته‌های آنها نشان داد شرکت‌هایی که سازوکار حاکمیت شرکتی داخلی ضعیفی دارند، تمایل دارند به حسابرسان کوچک‌تر یا انعطاف‌پذیرتر روی آورند تا بتوانند سود ناشی از عدم شفافیت ناشی از حاکمیت شرکتی ضعیف را حفظ کنند (Lin & Liu, 2010). کمران و همکاران در پژوهشی با عنوان «رابطه مدیریت سود و تغییر حسابرسی» بررسی کردند که آیا الزام تغییر حسابرسی باعث ارتقای کیفیت حسابرسی می‌شود یا خیر. آنها دریافتند در وضعیت داوطلبانه بودن تغییر حسابرسی، تغییر باعث افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود و زمانی که تغییر حسابرسی اجباری است، کاهش کیفیت حسابرسی را به دنبال دارد (Cameran et al., 2014).

ولی مهر و حسن خانی (۱۴۰۳) در پژوهشی، تأثیر تمرکز مالکیت و مدیریت سود بر تغییر حسابرسی و اظهارنظر تعدیل شده حسابرسی در شرکت‌های ایرانی را بررسی کردند. با استفاده از داده‌های ۱۰۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ و به‌کارگیری روش رگرسیون لجستیک، نتایج نشان داد تمرکز مالکیت به افزایش تغییر حسابرسی منجر می‌شود، در حالی که مدیریت سود به کاهش تغییر حسابرسی منجر می‌شود. همچنین، تمرکز مالکیت (سهامداران کنترل‌کننده) موجب کاهش اظهارنظر تعدیل شده حسابرسی می‌شود، در حالی که افزایش مدیریت سود توسط مدیران به افزایش اظهارنظر تعدیل شده حسابرسی منجر می‌شود. این یافته‌ها به نقش تأثیرگذار ساختار مالکیت و شیوه‌های مدیریت سود در فرایندهای حسابرسی اشاره دارد. سعیدی و همتی (۱۴۰۱)، با بررسی نقش تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی در ارتباط بین گزارش حسابرسی و مدیریت سود، نشان دادند اظهارنظر حسابرسی بر مدیریت سود تأثیری معنادار ندارد و همچنین، شرکت‌هایی که اظهارنظر تعدیل شده حسابرسی دارند، اگر کیفیت حسابرسی زیادی داشته باشند، مستعد مدیریت سود تعهدی نیستند، در حالی که مدیریت سود بر اظهارنظر حسابرسی تأثیری معنادار دارد و همچنین، شرکت‌هایی که مدیریت سود تعهدی زیادی دارند، اگر کیفیت حسابرسی زیادی داشته باشند، ممکن است نظر حسابرسی تعدیل شده دریافت کنند. بهمن دوست و همکاران (۱۴۰۰)، با بررسی رابطه بین تغییر اظهارنظر حسابرسی با چرخش شریک مؤسسه حسابرسی و تأثیر تعدیل‌کننده اهمیت صاحب‌کار بر رابطه یادشده، به این نتیجه رسیدند که تغییر اظهارنظر حسابرسی با چرخش شریک مؤسسه حسابرسی رابطه‌ای حدقلی (با اطمینان ۹۰ درصد) و معنادار دارد. همچنین، اهمیت صاحب‌کار نمی‌تواند رابطه یادشده را تعدیل کند. باقری و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر ساختار مالکیت، پاداش مدیران و عملکرد مالی بر مدیریت سود» انجام دادند. نتایج پژوهش آنها نشان داد ارتباطی معنادار بین مالکیت شرکتی و مدیریت سود وجود ندارد، ولی تأثیر مالکیت

مدیریتی بر مدیریت سود منفی است و تأثیر پاداش مدیران بر مدیریت سود مستقیم است، در حالی که عملکرد شرکت تأثیری معنادار بر مدیریت سود ندارد. **حمیدیان و همکاران (۱۴۰۱)** در بررسی تأثیر مدیریت سود واقعی بر اظهارنظر حسابرسی در رابطه با تداوم فعالیت در شرکت‌های درآمده مالی، به این نتیجه رسیدند که مدیریت سود واقعی از طریق دستکاری جریان‌های نقدی عملیاتی و هزینه‌های اختیاری، تأثیری مثبت و معنادار بر احتمال وجود بند ابهام در تداوم فعالیت در گزارش حسابرسی دارد؛ اما به شواهدی مبنی بر تأثیر معنادار مدیریت سود واقعی از طریق دستکاری هزینه‌های تولید بر احتمال وجود بند ابهام در تداوم فعالیت در گزارش حسابرسی نرسیدند. **شمسی و ایمنی (۱۴۰۰)** در پژوهشی نشان دادند اندازه مؤسسه حسابرسی با مدیریت سود واقعی و مدیریت سود تعهدی دارای رابطه منفی است. همچنین، آنها بین اظهارنظر حسابرسی با مدیریت سود واقعی و مدیریت سود تعهدی رابطه‌ای معنادار پیدا نکردند. **ولی زاده لاریجانی و همکاران (۱۴۰۰)** پژوهشی با عنوان «رابطه دوره تصدی و چرخش حسابرسان مستقل با گزارش نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی» انجام دادند. نتایج پژوهش آنها نشان داد بین دوره تصدی حسابرس مستقل (در سطح مؤسسه و شریک) با افشای نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی در گزارش حسابرسی مستقل، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین، بین چرخش مؤسسه حسابرسی با افشای نقاط ضعف بااهمیت جدید کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی در گزارش حسابرس مستقل، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد؛ اما بین چرخش شریک مؤسسه حسابرسی با افشای نقاط ضعف بااهمیت جدید کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی در گزارش حسابرس مستقل، رابطه‌ای مشاهده نشد. **رستگاری و مهدوی (۱۳۹۹)**، با بررسی اثر تعدیل‌کنندگی اهمیت صاحب‌کار در رابطه بین تغییر مؤسسه حسابرسی و تمرکز بازار حسابرسی، اذعان داشتند اهمیت صاحب‌کار بر رابطه بین تغییر مؤسسه حسابرسی و تمرکز بازار حسابرسی، اثر تعدیل‌کنندگی مستقیمی دارد. همچنین، با افزایش (کاهش) تغییر اجباری و اختیاری مؤسسه حسابرسی، تمرکز بازار حسابرسی کاهش (افزایش) می‌یابد؛ بنابراین، اهمیت صاحب‌کار و تغییر مؤسسه حسابرسی عاملی موثر بر توزیع بازار بین مؤسسه‌های حسابرسی و در نتیجه، تمرکز بازار حسابرسی است. **قزل و همکاران (۱۳۹۹)**، با بررسی رابطه بین بیش‌اطمینانی مدیریتی، اندازه مؤسسه حسابرسی، مدیریت سود واقعی و اظهارنظر حسابرس، نشان دادند بیش‌اطمینانی مدیریتی ارتباط مستقیم با مدیریت سود دارد و اندازه حسابرس ارتباط بین بیش‌اطمینانی مدیریتی و مدیریت سود را تضعیف می‌کند، ولی مدیریت سود واقعی و بیش‌اطمینانی تأثیری معنادار بر اظهارنظر حسابرس ندارند. **رحمانی (۱۳۹۸)** در پژوهشی نشان داد ارتباطی معنادار بین نوع گزارش حسابرس با مدیریت سود و بحران مالی وجود دارد. همچنین، نتایج نشان داد ارتباط بین مدیریت سود و نوع گزارش حسابرس در شرکت‌های دارای بحران مالی قوی‌تر از شرکت‌های بدون بحران مالی است. **بنی مهد و همکاران (۱۳۹۳)**، با بررسی مدیریت سود و اظهارنظر حسابرس، دریافتند مدیریت سود، اندازه شرکت، سودآوری نسبت بدهی، حق‌الزحمه حسابرسی و مالکیت دولتی بر اظهارنظر حسابرس تأثیرگذار هستند. **ابراهیمی میمند و زمانی (۱۳۹۳)** تأثیر ساختار مالکیت بر حق‌الزحمه حسابرسی و اظهارنظر حسابرس مستقل را بررسی کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد مالکیت سهام توسط سرمایه‌گذاران نهادی با صدور اظهارنظر حسابرسی

مشروط دارای رابطه‌ای منفی و معنادار است و بین مالکیت مدیریت و حق‌الزحمه حسابرسی و اظهارنظر مشروط حسابرسی رابطه‌ای معنادار مشاهده نشد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف، از نوع کاربردی و بر اساس روش، از نوع توصیفی-همبستگی است. از بُعد ماهیت داده‌ها، نوع پژوهش کمی است. از نظر بُعد زمانی، نیز یک پژوهش گذشته‌نگر و از لحاظ روش‌ها و فنون جمع‌آوری اطلاعات، از نوع اسنادکاوی است. فرضیه‌های پژوهش بر مبنای داده‌های ترکیبی آزمون شدند و تحلیل‌های آماری به کمک نرم‌افزار استاتا نسخه ۱۷ انجام شدند. جامعه آماری این پژوهش را کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۵ الی ۱۴۰۲ تشکیل می‌دهند. در این پژوهش، برای انتخاب روش نمونه‌گیری، از روش حذف سیستماتیک استفاده شده است. شرکت‌هایی به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند که تا پایان سال ۱۳۹۵ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند، سال مالی آنها منتهی به پایان اسفندماه باشد و تغییر سال مالی نداشته باشند، و همچنین، جزو شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه-گرهای مالی، بانک‌ها و لیزینگ نباشند. با توجه به معیارهای بالا، ۱۶۷ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. با توجه به اینکه فرضیه‌های پژوهش در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد و کم آزمون می‌شوند، در این پژوهش، برای دسته‌بندی شرکت‌ها بر اساس تمرکز مالکیت از درصد بزرگ‌ترین سهامدار و سه سهامدار برتر استفاده شد. مطابق هو و همکاران (Hu et al., 2022)، برای استخراج یک عامل مشترک از درصد کل سهامداری سهامدار برتر (بزرگ‌ترین سهامدار) و سه سهامدار برتر، از تحلیل عاملی استفاده شد. به این دلیل از این روش استفاده می‌شود که هر شاخص منفرد از تمرکز مالکیت ممکن است دارای خطای اندازه‌گیری باشد. ترکیب چند شاخص از طریق تحلیل عاملی یک متغیر نهفته با قابلیت اتکای بیشتر ایجاد می‌کند. شاخص‌های مختلف تمرکز مالکیت (مانند مالکیت بزرگ‌ترین سهامدار، سهم سه سهامدار برتر، شاخص هرفیندال) معمولاً همبستگی زیادی با هم دارند. استفاده هم‌زمان از آنها در مدل رگرسیون باعث مشکل هم‌خطی می‌شود. تحلیل عاملی با ایجاد یک عامل مشترک، هم‌خطی را حذف و واریانس مشترک را استخراج می‌کند. شاخص ترکیبی حاصل از تحلیل عاملی، واریانس بیشتری از رفتار واقعی تمرکز مالکیت را نسبت به هر شاخص منفرد تبیین می‌کند. این امر به ویژه در محیط‌های بازارهای نوظهور مانند ایران اهمیت دارد که در آنها، ساختار مالکیت پیچیده است؛ بنابراین، پس از استانداردسازی نمرات عامل مشترک، ۳۰ درصد از شرکت‌هایی که بالاترین نمرات را کسب کرده‌اند، به عنوان شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد (بسیار متمرکز) و ۳۰ درصد از شرکت‌هایی که پایین‌ترین نمرات را کسب کرده‌اند، به عنوان شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم (کمتر متمرکز) انتخاب می‌شوند.

به پیروی از پژوهش هو و همکاران (Hu et al., 2022)، برای آزمون فرضیه‌های اول و سوم از مدل (۱) و

برای آزمون فرضیه‌های دوم و چهارم از مدل (۲) استفاده شد.

$$MAO_{it} = \beta_0 + \beta_1 DACC_{it} + \beta_2 BOARD_{it} + \beta_3 IND_{it} + \beta_4 DUAL_{it} + \beta_5 PRIVATE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \beta_7 ROE_{it} + \beta_8 GRO_{it} + \beta_9 SIZE_{it} + \beta_{10} AFE_{it} + \beta_{11} ADS_{it} + \beta_{12} ATU_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{مدل (۱)}$$

انتظار داریم در مدل (۱)، ضریب متغیر DACC در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد مثبت و معنادار و در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم منفی و معنادار باشد.

$$SWITCH_{it} = \beta_0 + \beta_1 MAO_{it} + \beta_2 BOARD_{it} + \beta_3 IND_{it} + \beta_4 DUAL_{it} + \beta_5 PRIVATE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \beta_7 ROE_{it} + \beta_8 GRO_{it} + \beta_9 SIZE_{it} + \beta_{10} AFE_{it} + \beta_{11} ADS_{it} + \beta_{12} ATU_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{مدل (۲)}$$

همچنین، انتظار می‌رود در مدل (۲)، ضریب متغیر MAO در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد منفی و معنادار و در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم مثبت و معنادار باشد. MAO اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس است. اگر حسابرس اظهارنظر تعدیل‌شده ارائه دهد، MAO برابر یک و در غیر این صورت، صفر است. SWITCH مؤسسه حسابرسی است. اگر شرکت مؤسسه حسابرسی خود را تغییر داده باشد، SWITCH برابر یک و در غیر این صورت، صفر است. DACC سطح مدیریت سود را اندازه‌گیری می‌کند. ارقام تعهدی با استفاده از رویکرد سود و زیانی و با استفاده از مدل جونز محاسبه شدند.

$$ACC_{it} = NI_{it} - CFO_{it} \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$DACC_{it} = \frac{ACC_{it}}{TA_{it-1}} - \left(a_1 \left[\frac{1}{TA_{it-1}} \right] + a_2 \left[\frac{\Delta REV_{it}}{TA_{it-1}} \right] + a_3 \left[\frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} \right] \right) + \varepsilon \quad \text{رابطه (۲)}$$

ACC مجموع ارقام تعهدی؛ NI سود خالص پس از کسر مالیات؛ CFO جریان‌ات وجوه نقد عملیاتی؛ ΔREV تغییر در درآمد از سال t-1 به سال t؛ PPE ناخالص اموال، تجهیزات و ماشین‌آلات برای شرکت؛ TA کل دارایی‌ها در سال t-1 و DACC ارقام تعهدی اختیاری برای شرکت است. قدر مطلق باقی‌مانده‌های مدل بیانگر مقدار مدیریت سود است. TOP سهامدار برتر است که بیانگر درصد مالکیت سهام برای بزرگ‌ترین سهامدار شرکت است (Hu et al., 2022). BROAD اندازه هیئت‌مدیره است که از طریق تعداد اعضای هیئت‌مدیره اندازه‌گیری می‌شود. IND استقلال هیئت‌مدیره است که با نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به کل اعضای هیئت‌مدیره برابر است. DUAL دوگانگی نقش مدیرعامل است. اگر مدیرعامل هم‌زمان رئیس یا نایب‌رئیس هیئت‌مدیره باشد، یک و در غیر این صورت، صفر است. PRIVATE بیانگر مالکیت خصوصی است. در صورتی که دولت یا نهادهای دولتی مالک کمتر از ۵۰ درصد سهام شرکت باشند، یک و در غیر این صورت، صفر است. LEV اهرم مالی است که با نسبت کل بدهی به کل دارایی برابر است. ROE بازده حقوق صاحبان سهام است که با نسبت سود خالص به حقوق صاحبان سهام برابر است. SIZE اندازه شرکت است که با لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها برابر است. GRO نرخ رشد فروش است که از تفاوت فروش سال جاری و سال قبل تقسیم بر فروش سال قبل محاسبه شد. AFE هزینه حسابرسی است که با لگاریتم طبیعی میزان هزینه حسابرسی سالانه برابر است. ADS اندازه مؤسسه حسابرسی است؛ در صورتی که حسابرس شرکت سازمان حسابرسی باشد، یک و در غیر این صورت، صفر است. ATU میزان دوره تصدی حسابرس است که با تعداد سال‌هایی که حسابرس صورت‌های مالی شرکت را حسابرسی کرده، برابر است.

یافته‌های پژوهش

نگاره (۱) آمار توصیفی متغیرها را نشان می‌دهد. داده‌های متغیرها قبل از تحلیل‌های اصلی برای اصلاح مشاهدات پرت، در سطح ۵ و ۹۵ درصد ویرایش شدند.

نگاره ۱: آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش

Table 1: Descriptive statistics of research variables

بخش (الف): آمار توصیفی متغیرهای در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد: ۴۴۵ مشاهده							
متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	متغیرهای مجازی	
DACC	۰/۱۳۶	۰/۰۸۳	۰/۵۲۸	۰/۰۰۲	۰/۱۴۳	MAO	
BTOP	۰/۵۹۸	۰/۶۰۶	۰/۷۰۶	۰/۴۶۴	۰/۰۶۵	مقدار	فرآوانی
BOARD	۴/۸۸۳	۵	۵	۳	۰/۵۴۵	۱	۲۷۲
IND	۰/۶۴۶	۰/۶۰	۰/۸	۰/۴	۰/۱۳۵	۰	۱۷۳
LEV	۰/۵۸۲	۰/۵۸۸	۰/۸۷۹	۰/۲۵	۰/۱۷۶	SWITCH	
ROE	۰/۳۴۲	۰/۳۳۴	۳/۲۲۵	-۲/۰۷۳	۰/۴۲۴	مقدار	فرآوانی
GRO	۰/۲۸۵	۰/۲۲	۱/۰۶۲	-۰/۲۵۲	۰/۳۵۵	۱	۱۸۴
SIZE	۱۵/۴۳۸	۱۴/۰۷۱	۲۲/۸۳۱	۱۳/۲۰۸	۱/۵۴۲	۰	۲۶۱
AFE	۲۱/۴۳۷	۲۱/۴۱۱	۲۲/۹۱۳	۱۹/۹۱۱	۰/۷۷۷	DUAL	
ATU	۴/۲۷۱	۳	۱۵	۱	۴/۲۳۱	مقدار	فرآوانی
KDACC	۰/۷۲۸	۰/۵۳۹	۰/۸۵۵	۰/۰۶۰	۰/۶۷۴	۱	۱۱۹
UEDISE	۰/۲۵۵	۰/۲۴۱	۰/۵۷۹	۰/۰۲۷	۰/۱۶۰	۰	۳۲۶
			ADS			PRIVATE	
	مقدار	فرآوانی	درصد	مقدار	فرآوانی	درصد	فرآوانی
	۱	۳۶۲	۸۱/۳۵	۱	۱۰۰	۲۲/۴۷	۲۲/۴۷
	۰	۸۳	۱۸/۶۵	۰	۳۳۵	۷۵/۲۸	۷۵/۲۸
بخش (ب): آمار توصیفی متغیرهای در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم: ۴۴۶ مشاهده							
متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	MAO	
DACC	۰/۱۴۶	۰/۰۹۸	۰/۵۱۶	۰/۰۰۳	۰/۱۴۰	MAO	
BTOP	۰/۲۱۹	۰/۱۹۰	۰/۴۰۶	۰/۰۷۳	۰/۱۰۴	مقدار	فرآوانی
BOARD	۴/۸۸۷	۵	۵	۳	۰/۴۶	۰	۱۱۵
IND	۰/۶۴۶	۰/۶	۰/۸	۰/۴	۰/۱۴۸	SWITCH	
LEV	۰/۴۹۷	۰/۴۸۲	۰/۹۴۶	۰/۱۳۹	۰/۲۲۶	SWITCH	
ROE	۰/۸۱۱	۰/۲۵۶	۳/۳۳۱	-۰/۱۸۰	۰/۶۹۴	مقدار	فرآوانی
GRO	۰/۴۲۴	۰/۳۴۳	۱/۴۷۳	-۰/۲۶۶	۰/۴۸۳	۱	۱۸۸

۵۸/۵۲	۲۶۱	۰	۱/۵۳۲	۱۲/۴۲۳	۱۸/۳۶۲	۱۴/۶۳۶	۱۴/۸۴۹	SIZE
DUAL			۰/۸۳۹	۱۹/۹۱۱	۲۲/۹۱۳	۲۱/۱۳۱	۲۱/۲۲۴	AFE
درصد فراوانی	فراوانی	مقدار	۲/۸۸۸	۱	۱۳	۲	۳/۱۰۳	ATU
۴۳/۹۴	۱۹۶	۱	۰/۶۷۶	۰/۰۶۰	۰/۹۶۷	۰/۴۲۶	۰/۶۴۵	KDACC
۵۶/۰۵	۲۵۰	۰	۰/۱۴۰	۰/۰۳۱	۰/۵۴۱	۰/۲۳۹	۰/۲۳۸	UEDISE
			ADS			PRIVATE		
			درصد فراوانی	فراوانی	مقدار	درصد فراوانی	فراوانی	مقدار
			۳۵/۲۰	۱۵۷	۱	۴۹/۳۳	۲۲۰	۱
			۶۴/۸۰	۲۸۹	۰	۵۰/۶۷	۲۲۶	۰

بخش (الف) **نگاره (۱)** آمار توصیفی را برای شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد نشان می‌دهد. در این شرکت‌ها، میانگین مدیریت سود بیش از میانه است و توزیع داده‌ها چولگی مثبت دارد که نشان‌دهنده وجود چند شرکت با سطح بالای مدیریت سود است. مالکیت سهامدار عمده عمدتاً زیاد است و هیئت‌مدیره معمولاً متشکل از حدود پنج نفر با سهم ۲۰ تا ۸۰ درصد اعضای غیرموظف است. ساختار سرمایه نسبتاً یکنواخت است و بازده حقوق صاحبان سهام از زیان‌ده تا سودآور بسیار زیاد متغیر است. رشد فروش نیز در برخی از شرکت‌ها جالب توجه است و اندازه شرکت‌ها گوناگون اما متعادل رصد می‌شود. هزینه حسابرسی پراکندگی کمی دارد، ولی مدت تصدی حسابرس از تنوع زیادی برخوردار است. همچنین، مدل‌های مختلف مدیریت سود توزیع راست‌چوله دارند که بیانگر سطحی متفاوت از اعمال مدیریت سود است. از نظر ویژگی‌های کیفی، حدود ۶۱ درصد از شرکت‌ها گزارش حسابرسی تعدیل‌شده داشته‌اند، ۴۱ درصد حسابرس خود را تغییر داده‌اند، بیش از ۸۰ درصد مالکیت این شرکت‌ها خصوصی است و در ۷۳ درصد تفکیک نقش مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره رعایت شده است، ضمن آنکه ۲۳ درصد انتخاب حسابرس را به سازمان حسابرسی سپرده‌اند. بخش (ب) **نگاره (۱)** آمار توصیفی را برای شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم نشان می‌دهد. در این شرکت‌ها نیز چولگی در مدیریت سود مثبت است، سهامدار عمده سهمی کمتر اما متغیر دارد و هیئت‌مدیره متشکل از حدود پنج نفر با ۴۰ تا ۸۰ درصد عضو غیرموظف است. در این شرکت‌ها، اهرم مالی عموماً پایین تا متوسط است، بازده حقوق صاحبان سهام و رشد فروش زیاد و پراکندگی اندازه شرکت‌ها نسبتاً وسیع است. هزینه حسابرسی متقارن و با پراکندگی کم، اما مدت تصدی حسابرس متنوع است. مدیریت سود مدل کوتاری راست‌چوله و در مدل واقعی تقریباً متقارن است. از نظر کیفی نیز حدود ۷۵ درصد از شرکت‌ها گزارش تعدیل‌شده حسابرسی، ۴۲ درصد تغییر حسابرس، نزدیک به نیمی مالکیت خصوصی و ۴۴ درصد تفکیک وظایف مدیریتی دارند و ۳۵ درصد حسابرس را از سازمان حسابرسی انتخاب کرده‌اند. به طور میانگین، میزان مدیریت سود (مدل جونز) در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، بیشتر از شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد است؛ اما در رابطه با میزان مدیریت سود (مدل کوتاری) و مدیریت سود واقعی، وضعیت برعکس است. درصد مالکیت بزرگ‌ترین سهامدار در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد نسبتاً بیشتر از شرکت‌های با تمرکز کم است. در هر دو گروه، شرکت‌ها حدود ۴۲ درصد

تغییر حسابرس داشته‌اند، اما شرکت‌های کمتر متمرکز به مراتب بیشتر از شرکت‌های متمرکز اظهار نظر تعدیل شده دریافت کرده‌اند.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های اول و سوم ارتباط سطح بالای مدیریت سود و اظهار نظر حسابرسی تعدیل شده توسط حسابرس را در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد و کم بررسی می‌کنند. نتایج برازش مدل (۱) برای آزمون این فرضیه‌ها در **نگاره (۲)** نشان می‌دهد سطح معناداری به دست آمده برای آزمون والد در هر دو نمونه کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، نتیجه می‌شود مدل برای شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد و کم در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. از آنجا که سطح معناداری آزمون هاسمر-لمشو بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، مدل برآورد شده از برازشی مناسب برخوردار است. ضریب تعیین مک فادن بیانگر آن است که در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد و کم به ترتیب ۲۸ و ۲۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل رگرسیون لجستیک تبیین می‌شوند.

نگاره ۲: نتایج آزمون فرضیه‌های اول و سوم پژوهش

Table 2: Results of testing the first and third hypotheses of the research

متغیر وابسته: اظهار نظر تعدیل شده حسابرسی (MAO)								
بخش (ب): شرکت‌های با کمترین تمرکز (فرضیه سوم) - ۴۴۶ مشاهده				بخش (الف): شرکت‌های با بیشترین تمرکز (فرضیه اول) - ۴۴۵ مشاهده				نماد متغیر
معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	
۰/۰۰۶	۲/۷۴۸	۰/۲۴۷	۰/۶۷۸	۰/۸۶۷	-۰/۱۶۷	۲/۷۴۸	-۰/۴۵۹	C
۰/۰۰۰	-۵/۷۳۱	۰/۲۱۸	-۱/۲۴۹	۰/۰۲۵	۲/۲۴۱	۰/۳۷۴	۰/۸۳۹	DACC
۰/۰۰۰	-۳/۲۹۳	۰/۱۶۲	-۰/۵۳۳	۰/۱۵۹	۱/۳۷۸	۰/۵۸۹	۰/۸۱۲	BTOP
۰/۰۰۰	۳/۵۲۱	۰/۰۶۲	۰/۲۲۱	۰/۰۲۹	۲/۱۸۵	۰/۱۴۷	۰/۳۲۱	BOARD
۰/۴۶۹	-۰/۷۲۴	۰/۱۱۷	-۰/۰۸۷	۰/۳۴۱	۰/۹۵۲	۰/۴۲۱	۰/۴۰۱	IND
۰/۰۰۰	-۱۱/۲۷۶	۰/۴۵۷	-۵/۱۵۳	۰/۰۲۱	-۲/۳۰۸	۱/۲۴۳	-۲/۸۶۹	DUAL
۰/۰۰۰	-۸/۳۴۷	۰/۱۵۸	-۱/۳۱۸	۰/۰۰۰	-۳/۳۱۲	۰/۱۹۸	-۰/۶۵۶	PRIVATE
۰/۰۰۰	۹/۱۶۲	۰/۱۴۷	۱/۳۴۷	۰/۰۰۰	۴/۸۹۲	۰/۵۱۸	۲/۵۳۴	LEV
۰/۰۰۰	-۴/۸۲۰	۰/۰۰۷	-۰/۰۳۶	۰/۰۱۱	-۲/۵۴۲	۰/۲۲۳	-۰/۵۶۷	ROE
۰/۸۷۵	-۰/۱۵۷	۰/۱۲۳	-۰/۰۱۹	۰/۰۰۷	-۲/۶۹۷	۰/۱۲۴	-۰/۳۳۴	GRO
۰/۰۰۰	۳/۸۴۶	۰/۱۰۵	۰/۴۰۳	۰/۳۴۵	۰/۹۴۴	۰/۲۸۳	۰/۲۶۷	SIZE
۰/۰۹۲	-۱/۶۸۵	۰/۲۲۲	-۰/۳۷۴	۰/۰۱۵	-۲/۴۳۲	۰/۲۴۸	-۰/۶۰۳	AFE
۰/۰۰۲	۳/۰۷۶	۰/۰۱۹	۰/۰۵۸	۰/۰۰۰	۳/۸۲۱	۰/۸۴۴	۳/۲۲۷	ADS

۰/۲۵	۱/۱۵	۰/۹۰۸	۱/۰۴۴	۰/۱۱۵	-۱/۵۷۶	۰/۲۷۸	-۰/۴۳۸	ATU
آماره والد معناداری	مک فادن	معناداری HL	آماره H-L	معناداری	آماره والد	مک فادن	معناداری HL	آماره H-L
۴۱/۴۳	۰/۲۷۳	۰/۶۹۵	۵/۵۶۸	۰/۰۰۰	۴۰/۱۳	۰/۲۸۳	۰/۲۱۸	۱۰/۷۱۳
۰/۰۰۰								

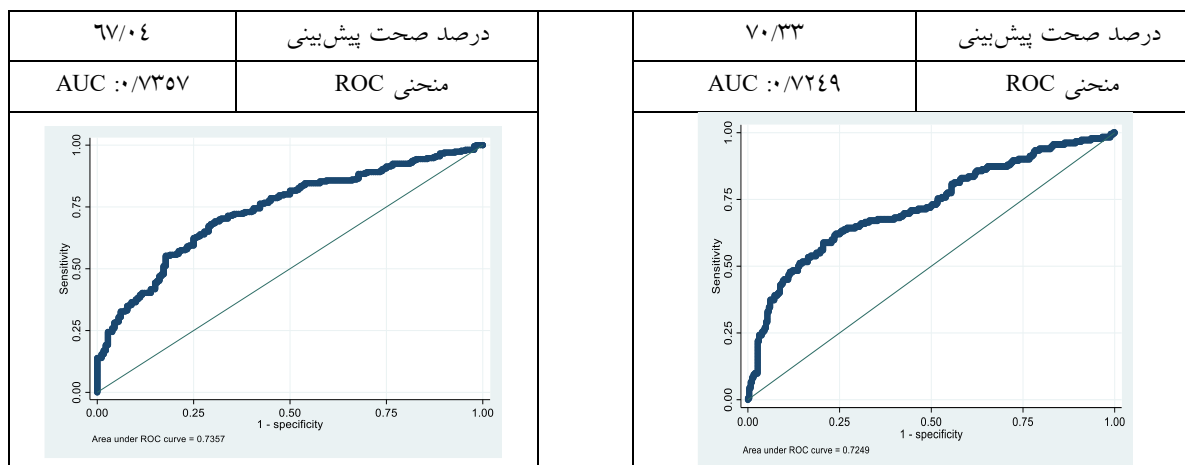
نگاره (۲) نتایج را برای آزمون فرضیه اول در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد نشان می‌دهد. ضریب متغیر سطح مدیریت سود (DACC) در سطح خطای پنج درصد معنادار است. علامت آن بیانگر این است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد در این شرکت‌ها، بین سطح مدیریت سود و اظهارنظر تعدیل‌شده ارتباطی مثبت و معنادار وجود دارد؛ یعنی در این شرکت‌ها، هرچه سطح مدیریت سود بالاتر باشد، ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده بیشتر خواهد شد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، سطح بالای مدیریت سود موجب خواهد شد تا حساب‌برسان به احتمال بیشتری اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی را ارائه کنند. این یافته از فرضیه اول پژوهش پشتیبانی می‌کند. بخش (ب) **نگاره (۲)** نتایج را برای آزمون فرضیه سوم در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم نشان می‌دهد. ضریب متغیر سطح مدیریت سود (DACC) در سطح خطای یک درصد معنادار است. علامت آن بیانگر این است که در سطح اطمینان ۹۹ درصد در این شرکت‌ها، بین سطح مدیریت سود و اظهارنظر تعدیل‌شده ارتباطی منفی و معنادار وجود دارد. این یافته بیانگر آن است که فرضیه سوم پژوهش رد نمی‌شود؛ یعنی در این شرکت‌ها، هرچه سطح مدیریت سود بالاتر باشد، احتمال ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده کمتر خواهد بود.

نگاره (۳) نتایج شاخص‌های مکمل برای ارزیابی اعتبار، قدرت پیش‌بینی و پایداری مدل (۱) در فرضیه‌های اول و سوم را نشان می‌دهد. این بخش شامل متوسط اثر نهایی، مقدار AUC و منحنی ROC و ماتریس درستی است.

نگاره ۳: نتایج شاخص‌های مکمل برای فرضیه‌های اول و سوم پژوهش

Table 3: Results of complementary indicators for the first and third hypotheses of the research

شاخص‌های مکمل							
بخش (ب): شرکت‌های با کمترین تمرکز (فرضیه سوم)				بخش (الف): شرکت‌های با کمترین تمرکز (فرضیه سوم)			
متوسط اثر نهایی (DACC)				متوسط اثر نهایی (DACC)			
معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب
۰/۲۴۳	-۱/۱۷۳	۰/۲۰۶	-۰/۲۴۰	۰/۰۶۸	۱/۸۱۸	۰/۱۷۳	۰/۳۱۵
ماتریس درستی				ماتریس درستی			
	~D	D			~D	D	
۳۰۰	۵۸	۲۴۲	+	۱۸۸	۲۴	۱۶۴	+
۱۴۶	۵۷	۸۹	-	۲۵۷	۱۴۹	۱۰۸	-
۴۴۶	۱۱۵	۳۳۱	جمع	۴۴۵	۱۷۳	۲۷۲	جمع

بخش (الف) **نگاره (۳)** نشان می‌دهد در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، چنانچه به طور متوسط مقدار سطح مدیریت سود یک واحد افزایش یابد، افزایش ۱۷ درصدی در احتمال اظهارنظر تعدیل‌شده را به دنبال دارد که این مقدار در سطح ۱۰ درصد معنادار است. ماتریس درستی در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد نشان می‌دهد مدل (۱) از بین ۲۷۲ مورد اظهارنظر تعدیل‌شده، ۱۶۴ (۶۰/۲۹ درصد) مورد را به درستی و ۱۰۸ (۳۹/۷۱ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است. همچنین، از ۱۷۳ مورد عدم اظهارنظر تعدیل‌شده، ۱۴۹ (۸۶/۱۳ درصد) مورد را به درستی و ۲۴ (۱۳/۸۷ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است؛ بنابراین، مدل (۱) توانسته است از بین ۴۴۵ مورد، ۳۱۳ مورد را به درستی تشخیص دهد که این به معنای درصد صحت پیش‌بینی ۷۰/۳۳ درصد است. همچنین، بخش (ب) **نگاره (۳)** نشان می‌دهد در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، چنانچه به طور متوسط مقدار سطح مدیریت سود یک واحد افزایش یابد، کاهش ۲۴ درصدی در احتمال اظهارنظر تعدیل‌شده را به دنبال دارد که این مقدار معنادار نیست. ماتریس درستی در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم نشان می‌دهد مدل (۱) از بین ۳۳۱ مورد اظهارنظر تعدیل‌شده، ۲۴۲ (۷۳/۱۱ درصد) مورد را به درستی و ۸۹ (۲۶/۸۹ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است. همچنین، از ۱۱۵ مورد عدم اظهارنظر تعدیل‌شده، ۵۸ (۵۰/۴۳ درصد) مورد را به درستی و ۵۷ (۴۹/۵۷ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است؛ بنابراین، مدل (۱) توانسته است از بین ۴۴۶ مورد، ۲۹۹ مورد را به درستی تشخیص دهد که این به معنای درصد صحت پیش‌بینی ۶۷/۰۴ درصد است. بر اساس مقدار AUC و منحنی ROC، مدل در هر دو گروه شرکت‌ها عملکردی قابل قبول دارد. اگر یک اظهارنظر تعدیل‌شده و اظهارنظر مقبول از هر گروه شرکت‌ها به طور تصادفی انتخاب شود، در شرکت‌های با تمرکز زیاد و کم به ترتیب مدل با احتمال ۷۲ و ۷۳ درصد به اظهارنظر تعدیل‌شده، امتیاز اظهارنظر تعدیل‌شده بالاتری می‌دهد. نمودار ROC آنها نیز انحنای خوبی به سمت بالا-چپ دارد.

فرضیه‌های دوم و چهارم ارتباط بین اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده و تغییر مؤسسه حسابرسی را در شرکت‌های با بیشترین و کمترین تمرکز مالکیت بررسی می‌کنند. نتایج برازش مدل (۲) برای آزمون این فرضیه‌ها در **نگاره (۴)** نشان می‌دهد سطح معناداری آزمون والد در هر دو نمونه کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، نتیجه می‌-

شود مدل (۲) برای شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد و کم در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. از آنجا که سطح معناداری آزمون هاسمر-لمشو بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، مدل برآوردشده از برازشی مناسب برخوردار است. ضریب تعیین مک فادن بیانگر آن است که در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد و کم به ترتیب ۳۱ و ۳۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل رگرسیون لجستیک تبیین می‌شوند.

بخش (الف) **نگاره (۴)** نتایج را برای آزمون فرضیه دوم نشان می‌دهد. برای شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، ضریب متغیر سطح اظهارنظر تعدیل‌شده (MAO) منفی و در سطح خطای پنج درصد معنادار است. علامت ضریب متغیر مستقل بیانگر این است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد در این شرکت‌ها، بین اظهارنظر تعدیل‌شده و تغییر مؤسسه حسابرسی ارتباطی منفی و معنادار وجود دارد. این یافته نشان‌دهنده این است که فرضیه دوم پژوهش رد نمی‌شود؛ یعنی در این شرکت‌ها هرچه اظهارنظر تعدیل‌شده بیشتر باشد، احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی کمتر خواهد بود. بخش (ب) **نگاره (۴)** نتایج را برای آزمون فرضیه چهارم نشان می‌دهد. ضریب متغیر اظهارنظر تعدیل‌شده (MAO) مثبت و در سطح خطای یک درصد معنادار است. علامت ضریب متغیر مستقل بیانگر این است که در سطح اطمینان ۹۹ درصد در این شرکت‌ها، بین اظهارنظر تعدیل‌شده و تغییر حسابرسی ارتباطی مثبت و معنادار وجود دارد؛ یعنی در این شرکت‌ها، هرچه سطح اظهارنظر تعدیل‌شده بیشتر باشد، احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی هم افزایش خواهد یافت. این یافته از فرضیه چهارم پژوهش پشتیبانی می‌کند و این فرضیه رد نمی‌شود.

نگاره ۴: نتایج آزمون فرضیه‌های دوم و چهارم پژوهش

Table 4: Results of testing the second and fourth hypotheses of the research

متغیر وابسته: تغییر مؤسسه حسابرسی (SWITCH)								
نماد متغیر	بخش (الف): شرکت‌های با تمرکز زیاد (فرضیه دوم)				بخش (ب): شرکت‌های با تمرکز کم (فرضیه چهارم)			
	ضریب	انحراف معیار	آماره Z	معناداری	ضریب	انحراف معیار	آماره Z	معناداری
C	-۰/۶۶۷	۱/۲۳۵	-۰/۵۴۲	۰/۵۸۸	-۳/۵۶۶	۱/۵۲۱	-۲/۳۴۵	۰/۰۱۹
MAO	-۰/۳۳۸	۰/۱۶۸	-۲/۰۱۴	۰/۰۴۴	۱/۶۷۵	۰/۲۵۶	۶/۵۴۳	۰/۰۰۰
BTOP	۰/۳۹۸	۰/۱۴۵	۲/۷۴۸	۰/۰۰۰	۱/۵۳۲	۰/۸۴۵	۱/۸۱۳	۰/۰۶۹
BOARD	-۱/۰۵۴	۰/۱۹۸	-۵/۳۲۶	۰/۰۰۰	۰/۳۹۸	۰/۴۸۶	۰/۸۲۰	۰/۴۱۲
IND	-۰/۱۷۹	۰/۱۱۳	-۱/۵۸۵	۰/۱۱۳	-۰/۹۶۲	۰/۴۹۷	-۱/۹۳۵	۰/۰۵۳
DUAL	۰/۰۷۳	۰/۱۱۱	۰/۶۵۵	۰/۵۱۲	۱/۸۱۸	۰/۸۴۳	۲/۱۵۷	۰/۰۳۱
PRIVATE	-۰/۱۸۰	۰/۱۲۵	-۱/۲۴۵	۰/۲۱۳	-۰/۳۶۷	۰/۲۳۱	-۱/۵۸۹	۰/۱۱۲
LEV	۰/۰۰۶	۰/۰۰۹	-۰/۶۶۷	۰/۵۰۵	-۰/۶۵۳	۰/۳۵۴	-۱/۸۴۵	۰/۰۶۵
ROE	-۰/۱۲۸	۰/۱۱۵	-۱/۱۱۵	۰/۲۶۵	-۰/۳۳۴	۰/۱۵۳	-۲/۱۸۳	۰/۰۲۹
GRO	-۰/۹۳۲	۰/۲۱۶	-۴/۳۱۵	۰/۰۰۰	۰/۳۵۰	۰/۱۷۸	۱/۹۶۷	۰/۰۴۹

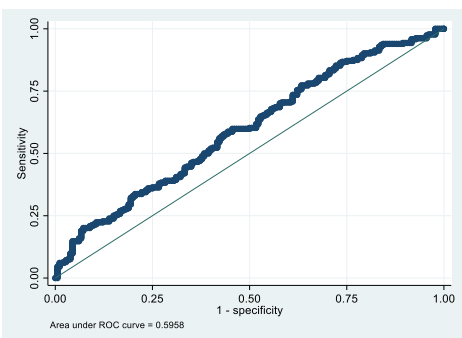
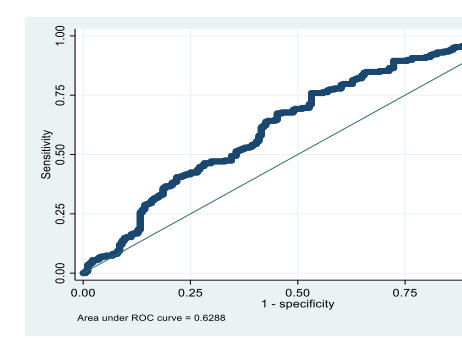
۰/۰۹۱	۲/۶۰۸	۰/۱۱۳	۰/۲۹۴	۰/۰۱۶	۲/۴۰۹	۰/۰۱۴	۰/۰۳۳	SIZE
۰/۰۱۲	۲/۵۱۲	۰/۴۳۴	۱/۰۹۰	۰/۱۲۳	۱/۵۴۲	۰/۴۸۹	۰/۷۵۴	AFE
۰/۰۶۷	۱/۸۳۲	۰/۱۳۷	۰/۲۵۱	۰/۰۰۰	-۴/۱۵۹	۰/۳۴۴	-۱/۴۳۱	ADS
۰/۰۱۹	۲/۳۴۵	۰/۴۵۶	۱/۰۶۹	۰/۰۸۳	-۱/۷۳۳	۰/۳۶۷	-۰/۶۳۶	ATU
آماره والد معناداری	مک فادن	معناداری HL	آماره H- L	معناداری	آماره والد	مک فادن	معناداری HL	آماره H-L
۴۱/۴۳	۰/۳۱۱	۰/۶۰۱	۶/۴۰۹	۰/۰۰۱	۳۲/۶۲۸	۰/۳۱۴	۰/۴۹۷	۷/۳۶۶
۰/۰۰۰								

نگاره (۵) نتایج شاخص‌های مکمل برای ارزیابی اعتبار، قدرت پیش‌بینی و پایداری مدل (۲) در فرضیه‌های دوم و چهارم را نشان می‌دهد. این بخش شامل متوسط اثر نهایی، منحنی ROC و ماتریس درستی است. بخش (الف) **نگاره (۵)** نشان می‌دهد در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، چنانچه به طور متوسط مقدار اظهارنظر تعدیل یک واحد افزایش یابد، کاهش ۱۴ درصدی در احتمال تغییر حسابرس را به دنبال دارد که این مقدار در سطح یک درصد معنادار است. ماتریس درستی در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد نشان می‌دهد مدل (۲) از بین ۱۸۴ مورد تغییر حسابرس، ۱۲۱ (۶۵/۷۶ درصد) مورد را به درستی و ۶۳ (۳۴/۲۴ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است. همچنین، از ۲۶۱ مورد عدم تغییر حسابرس، ۱۸۴ (۷۰/۵ درصد) مورد را به درستی و ۷۷ (۲۹/۵ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است؛ بنابراین، مدل (۲) توانسته است از بین ۴۴۵ مورد، ۲۰۵ مورد را به درستی تشخیص دهد که این به معنای درصد صحت پیش‌بینی ۶۸/۵۳ درصد است. همچنین، بخش (ب) **نگاره (۵)** نشان می‌دهد در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، چنانچه به طور متوسط مقدار اظهارنظر تعدیل شده یک واحد افزایش یابد، افزایش ۲ درصدی در احتمال تغییر حسابرس را به دنبال دارد که این مقدار معنادار نیست. ماتریس درستی در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم نشان می‌دهد مدل (۲) از بین ۱۸۸ مورد تغییر حسابرس، ۱۰۹ (۵۷/۹۸ درصد) مورد را به درستی و ۷۹ (۴۲/۰۲ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است. همچنین، از ۲۵۸ مورد عدم تغییر حسابرس، ۱۶۷ (۶۴/۷۳ درصد) مورد را به درستی و ۹۱ (۳۵/۲۷ درصد) مورد را به اشتباه تشخیص داده است؛ بنابراین، مدل (۲) توانسته است از بین ۴۴۶ مورد، ۲۷۶ مورد را به درستی تشخیص دهد که این به معنای درصد صحت پیش‌بینی ۶۱/۸۸ درصد است. بر اساس مقدار AUC و منحنی ROC، مدل در هر دو گروه شرکت‌ها قدرت تمایز کمی دارد و فقط اندکی بهتر از حدس زدن تصادفی است. اگر یک تغییر حسابرس و عدم تغییر حسابرس از هر گروه شرکت‌ها به طور تصادفی انتخاب شود، در شرکت‌های با تمرکز زیاد و کم به ترتیب مدل با احتمال حدوداً ۶۲ و ۶۰ درصد به تغییر حسابرس، امتیاز تغییر حسابرس بالاتری می‌دهد. نمودار ROC آن‌ها نیز انحنای نسبتاً خوبی به سمت بالا-چپ دارد.

نگاره ۵: نتایج شاخص‌های مکمل برای فرضیه‌های دوم و چهارم پژوهش

Table 5: Results of complementary indicators for the second and fourth hypotheses of the research

شاخص‌های مکمل

بخش (ب): شرکت‌های با کمترین تمرکز (فرضیه سوم)				بخش (الف): شرکت‌های با کمترین تمرکز (فرضیه سوم)			
متوسط اثر نهایی (DACC)				متوسط اثر نهایی (DACC)			
معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب
۰/۵۶۳	۰/۵۸۱	۰/۰۴۴	۰/۰۲۵	۰/۰۰۸	۲/۶۶۲	۰/۰۵۳	-۰/۱۴۱
ماتریس درستی				ماتریس درستی			
	~D	D			~D	D	
۲۰۰	۹۱	۱۰۹	+	۱۹۸	۷۷	۱۲۱	+
۲۴۶	۱۶۷	۷۹	-	۲۴۷	۱۸۴	۶۳	-
۴۴۶	۲۵۸	۱۸۸	جمع	۴۴۵	۲۶۱	۱۸۴	جمع
۶۱/۸۸		درصد صحت پیش‌بینی		۶۷/۵۴		درصد صحت پیش‌بینی	
AUC : ۰/۵۹۵۸		منحنی ROC		AUC : ۰/۶۲۸۸		منحنی ROC	
							

آزمون‌های تکمیلی

در راستای اطمینان از جامعیت و استحکام نتایج حاصل از پژوهش حاضر و به منظور بررسی عمیق‌تر روابط میان متغیرهای پژوهش، این بخش شامل سه مورد است:

حساسیت نتایج به نحوه اندازه‌گیری متغیرهای مدیریت سود

متغیر مستقل فرضیه‌های اول و سوم مدیریت سود تعهدی است که در تحلیل‌های اصلی، به خاطر مقایسه با پژوهش هو و همکاران (Hu et al., 2022)، از مدل جونز استفاده شد. با توجه به قدیمی بودن و انتقادهای وارد شده بر مدل جونز، در این قسمت از مدل کوتاری و همکاران (Kothari et al., 2005) به جای آن در آزمون فرضیه‌ها استفاده شد. همچنین، برای حساسیت نتایج به نوع مدیریت سود (یعنی تعهدی یا واقعی)، از مدل هزینه‌های عملیاتی غیرعادی به روش کوهن و زاورین (Cohen & Zarowin, 2010) استفاده شد. نتایج آزمون مجدد فرضیه‌های اول و سوم پژوهش در نگاره (۶) ارائه شده است.

نگاره ۶: نتایج آزمون مجدد فرضیه‌های اول و سوم پژوهش

Table 6: Results of retesting the first and third hypotheses of the research

متغیر وابسته: اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی (MAO)

بخش (الف): شرکت‌های با بیشترین تمرکز (فرضیه اول)				بخش (ب): شرکت‌های با کمترین تمرکز (فرضیه سوم)			
نماد متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره Z	معنادار ی	ضریب	انحراف معیار	آماره Z
KDACC	۱/۰۰۳	۰/۴۷۵	۲/۱۱۲	۰/۰۳۵	-۰/۶۲۵	۰/۲۴۸	-۲/۵۱۲
آماره والد	سطح معناداری	مک فادن	آماره والد	سطح معناداری	مک فادن	سطح معناداری	مک فادن
۳۴/۷۵۱	۰/۰۰۰	۰/۲۹۲	۴۱/۱۹۴	۰/۰۰۰	۰/۲۸۵	۰/۰۰۰	۰/۲۸۵
نماد متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره Z	معنادار ی	ضریب	انحراف معیار	آماره Z
UDIST	۰/۸۶۹	۰/۴۷۹	۱۳/۸۱	۰/۰۷۰	-۰/۶۳۸	۰/۲۴۹	-۲/۵۴۲
آماره والد	سطح معناداری	مک فادن	آماره والد	سطح معناداری	مک فادن	سطح معناداری	مک فادن
۳۳/۵۶۲	۰/۰۰۱	۰/۲۶۳	۴۳/۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۲۵۶	۰/۰۰۰	۰/۲۵۶

یافته‌های این بخش از نتایج به دست آمده از تحلیل‌های اصلی از نظر ارتباط بین سطح مدیریت سود و اظهارنظر تعدیل شده حمایت می‌کند. بر اساس یافته‌های پژوهش، مقایسه ارتباط بین سه مدل مدیریت سود با اظهارنظر تعدیل شده در دو گروه شرکتی حاکی از وجود الگوهای متفاوت و حتی متضاد است. در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، کلیه مدل‌ها رابطه‌ای مثبت و معنادار را بین مدیریت سود و اظهارنظر تعدیل شده نشان می‌دهند؛ به طوری که در مدل جونز و کوتاری، در سطح معناداری ۵ درصد، این رابطه کاملاً معنادار است و در مدل کوهن نیز در آستانه ۱۰ درصد معنادار است. در مقابل، در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، این رابطه به صورت معکوس و منفی ظاهر می‌شود؛ به گونه‌ای که در هر سه مدل، ضریب متغیر مستقل از نظر آماری معنادار است. این یافته‌ها مؤید آن است که ساختار مالکیت به عنوان یک متغیر تعدیل کننده قوی عمل می‌کند و ماهیت رابطه بین مدیریت سود و اظهارنظر حسابرسی را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ به طوری که در محیط‌های با حاکمیت شرکتی متمرکز، انگیزه و امکان مدیریت سود افزایش می‌یابد و در نهایت، به تشدید احتمال دریافت اظهارنظر تعدیل شده منجر می‌شود.

حساسیت نتایج به نحوه اندازه‌گیری متغیرهای تغییر حسابرس

متغیر وابسته در آزمون فرضیه‌های دوم و چهارم تغییر حسابرس است که در نحوه اندازه‌گیری آن، اینکه تغییر حسابرس اجباری است یا اختیاری لحاظ نشد. تغییر اختیاری به مواردی اطلاق می‌شود که شرکت، حسابرس خود را پیش از پایان دوره قانونی یا متعارف تصدی (چهار سال) تغییر دهد. این نوع از تغییرات با احتمال قوی‌تر ناشی از اختلافات جدی مانند اختلاف نظر درباره ارقام حسابداری یا گواهی گزارش است و از دقت اطلاعاتی بیشتری برخوردار است. اگر شرکت، حسابرس خود را قبل از اتمام دوره تصدی مجاز (سال چهارم) تغییر دهد، این تغییر، اختیاری و معمولاً ناشی از اختلاف نظر است. این تغییرات با احتمال بسیار بیشتری نشان‌دهنده اختلاف نظرهای مهم بین حسابرس و مدیریت است. اما ممکن است تغییر حسابرس به دلیل پایان دوره تصدی چهارساله باشد که امری طبیعی است و لزوماً به خاطر اختلاف نظرهای شرکت با مؤسسه

حسابرسی نباشد؛ بنابراین، برای مقابله با این چالش، نحوه اندازه‌گیری تغییر حسابرس را به گونه‌ای تغییر داده‌ایم که فقط تغییرات اختیاری به عنوان تغییر حسابرس در نظر گرفته شود. بنابراین، کدگذاری جدید به این صورت است که اگر تغییر اختیاری باشد، عدد یک، و اگر عدم تغییر یا تغییر اجباری/طبیعی باشد، عدد صفر را اختصاص داده‌ایم. یافته‌های حاصل از آزمون مجدد فرضیه‌های دوم و چهارم در **نگاره (۷)** بیانگر حمایت از یافته‌های بخش اصلی پژوهش است. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌های دوم و چهارم از لحاظ قدرمطلق بیانگر آن است که ضریب متغیر مستقل در این بخش از ضریب آن در بخش اصلی بیشتر است و این یعنی اینکه اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس از لحاظ مقداری ارتباطی قوی‌تر با تغییر حسابرس با اندازه‌گیری جدید دارد.

نگاره ۷: نتایج آزمون مجدد فرضیه‌های دوم و چهارم پژوهش

Table 7: Results of retesting the second and fourth hypotheses of the research

متغیر وابسته: تغییر مؤسسه حسابرسی (SWITCH)							
نماد متغیر	بخش (الف): شرکت‌های با تمرکز زیاد (فرضیه دوم)			بخش (ب): شرکت‌های با تمرکز کم (فرضیه چهارم)			
	ضریب	انحراف معیار	آماره Z	معناداری	ضریب	انحراف معیار	آماره Z
MAO	-۰/۵۲۹	۰/۲۵۳	-۲/۰۹۱	۰/۰۳۷	۱/۷۶۱	۰/۷۰۱	۲/۵۱۲
آماره والد	سطح معناداری		مک فادن	آماره والد	سطح معناداری		مک فادن
۲۰/۸۵	۰/۰۷۵		۰/۳۰۵	۵۸/۹۰۱	۰/۰۰۰		۰/۳۱۹

استفاده از کل نمونه و متغیر تعاملی تمرکز مالکیت

این بخش نتایج را با استفاده از کل شرکت‌های نمونه تحلیل می‌کند. اگرچه دسته‌بندی شرکت‌ها بر اساس سطوح بالای تمرکز مالکیت (بسیار متمرکز) و سطوح پایین تمرکز مالکیت (کمتر متمرکز) به ما امکان داد تا تفاوت‌های آشکار در رفتار شرکت‌ها و حسابرسان آنها را در شرایط حدی مشاهده کنیم، این رویکرد ممکن است بخشی از اطلاعات ارزشمند موجود در شرکت‌ها را نادیده بگیرد؛ از این رو، برای افزایش توان تعمیم‌پذیری و دقت تحلیل‌ها و به منظور بیشترین بهره‌گیری از داده‌های موجود، رویکرد مکمل استفاده از کل شرکت‌های نمونه اتخاذ می‌شود. این شیوه به ما اجازه می‌دهد تا اثرات متغیر تمرکز مالکیت را در گستره‌ای وسیع‌تر از شرکت‌ها بررسی کنیم. علاوه بر این، برای کاوش دقیق‌تر چگونگی تعدیل یا تشدید تأثیر مسئولیت حرفه‌ای حسابرسان بر مدیریت سود، با توجه به سطوح مختلف تمرکز مالکیت، از متغیرهای تعاملی بهره گرفته می‌شود. استفاده از متغیر تعاملی بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا این امکان را فراهم می‌آورد تا مشخص شود آیا اثر یک متغیر مستقل بر متغیر وابسته در سطوح مختلف متغیر تعدیل‌کننده متفاوت است یا خیر. به عبارت دیگر، متغیر تعاملی به ما کمک می‌کند تا درک کنیم آیا رابطه اصلی تحت تأثیر شرایط خاص تمرکز مالکیت قرار می‌گیرد و چگونه این تأثیرگذاری اتفاق می‌افتد. این رویکرد، ضمن افزودن بر غنای تحلیلی پژوهش، امکان شناسایی الگوهای پیچیده‌تر و روابط پنهان را فراهم می‌آورد و به این ترتیب، نتایج حاصل از پژوهش از پشتوانه نظری و تجربی قوی‌تری برخوردار خواهد شد. این بخش به دنبال آن است تا با ارائه تصویری جامع‌تر و دقیق‌تر از پدیده‌های مورد

مطالعه، به استحکام و اعتبار یافته‌های پژوهش بیفزاید. برای این منظور ابتدا دو متغیر مجازی بزرگ‌ترین سهامدار (BTOP30) و سه سهامدار برتر (TOP3-30) تعریف می‌شوند. اگر درصد سهامداری توسط بزرگ‌ترین سهامدار (BTOP) و سه سهامدار برتر (TOP3) در محدوده ۳۰ درصد بالا از کل نمونه شرکت‌ها باشد، BTOP30 و TOP3-30 برابر یک و در غیر این صورت، برابر صفر هستند. سپس، در مدل رگرسیون (۱) و (۲)، آنها در متغیرهای DACC و MAO ضرب و به عنوان متغیرهای تعاملی استفاده می‌شوند. در نهایت، از کل نمونه برای آزمون فرضیه‌ها استفاده می‌شود.

بخش (الف) **نگاره ۸** نشان می‌دهد ضرایب درصد مالکیت بزرگ‌ترین سهامدار و درصد سهامداری سه سهامدار برتر هر دو منفی و در سطح خطای ۵ درصد معنادار هستند؛ یعنی با افزایش درصد مالکیت بزرگ‌ترین سهامدار و درصد سهامداری سه سهامدار برتر، احتمال اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی به طرز معنادار کاهش پیدا می‌کند. در هر دو مورد، ضریب سطح مدیریت سود منفی و در سطح خطای ۱۰ درصد معنادار است. این نتیجه نشان می‌دهد در سطح اطمینان ۹۰ درصد، با افزایش سطح مدیریت سود، احتمال اظهارنظر تعدیل‌شده کاهش می‌یابد. این یافته بیانگر آن است که در غیاب اثر تعدیل‌گری تمرکز مالکیت، مدیریت سود بیشتر ممکن است به کاهش احتمال ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده منجر شود. این نتایج از فرضیه سوم حمایت می‌کند و با نتایج تحلیل اصلی آن نیز مطابقت دارد. ضرایب متغیرهای تعاملی DACC*BTOP30 و DACC*TOP3-30 در هر دو مورد مثبت و در سطح خطای ۵ درصد معنادار هستند. این یافته بیانگر آن است که در شرکت‌هایی با تمرکز مالکیت زیاد (زمانی که BTOP30=1 و TOP3-30=1)، هرچه مدیریت سود بیشتر باشد، احتمال اظهارنظر تعدیل‌شده هم بیشتر است. این نتایج یافته‌های اصلی فرضیه اول را کاملاً تأیید و تقویت و از فرضیه اول حمایت می‌کند.

نگاره ۸: نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش در کل نمونه

Table 8: Results of testing research hypotheses in the entire sample

بخش (الف): متغیر وابسته: اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی (MAO)								نماد متغیر
معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	
۰/۴۱۲	۰/۸۲۰	۲/۳۴۵	۱/۹۲۲	۰/۶۰۲	۰/۵۲۱	۱/۳۵۱	۰/۷۰۴	C
۰/۰۵۸	-۱/۸۹۵	۱/۲۱۵	-۲/۳۰۲	۰/۰۹۹	-۱/۶۴۵	۰/۷۸۵	-۱/۲۸۶	DACC
---	---	---	---	۰/۰۰۰	-۴/۳۷۲	۰/۷۵۶	-۳/۳۰۵	BTOP
---	---	---	---	۰/۰۴۵	۲/۰۰۵	۰/۹۸۳	۱/۹۷۱	DACC*BTOP
۰/۰۰۰	-۴/۸۵۴	۰/۵۳۲	-۲/۵۸۲	---	---	---	---	TOP3-30
۰/۰۴۹	۱/۹۶۷	۱/۳۴۳	۲/۶۴۲	---	---	---	---	DACC*TOP3-30
مک فادن	سطح معناداری		آماره والد	مک فادن	سطح معناداری		آماره والد	
۰/۲۶۸	۰/۰۰۰		۱۰۲/۱۴۳	۰/۲۷۹	۰/۰۰۰		۱۰۲/۵۲۱	

بخش (ب): متغیر وابسته: تغییر مؤسسه حسابرسی (SWITCH)								نماد متغیر
معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	معناداری	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	
۰/۵۶۸	۰/۵۷۱	۰/۷۲۵	۰/۴۱۴	۰/۸۱۲	-۰/۲۳۷	۱/۸۲۱	-۰/۴۳۱	C
۰/۰۶۳	۱/۸۵۹	۰/۴۶۷	۰/۸۶۸	۰/۰۶۱	۱/۸۷۳	۰/۲۴۵	۰/۴۵۹	MAO
---	---	---	---	۰/۰۷۲	۱/۷۹۹	۰/۴۹۷	۰/۸۹۴	BTOP
---	---	---	---	۰/۰۸۳	-۱/۷۳۳	۰/۲۷۹	-۰/۴۸۳	MAO*BTOP
۰/۰۵۳	۱/۹۳۵	۰/۵۳۲	۱/۰۲۹	---	---	---	---	TOP3-30
۰/۰۶۵	-۱/۸۴۵	۰/۷۰۱	-۱/۲۹۳	---	---	---	---	MAO*BTOP30
مک فادن	سطح معناداری		آماره والد	مک فادن	سطح معناداری		آماره والد	
۰/۳۱۴	۰/۰۰۰		۲۰۲/۸۸	۰/۳۱۸	۰/۰۰۰		۱۷۹/۴۹	

بخش (ب) **نگاره (۸)** بیانگر آن است که ضرایب متغیر درصد بزرگ‌ترین سهامدار و درصد سهامداری سه سهامدار برتر هر دو مثبت و در سطح خطای ۱۰ درصد معنادار هستند. ضریب مثبت نشان می‌دهد افزایش این دو متغیر احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی را افزایش می‌دهد. ضرایب متغیر اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی در هر دو مورد مثبت و در سطح خطای ۱۰ درصد معنادار هستند. این نتایج نشان می‌دهد که اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی را افزایش می‌دهد. این نتایج با تحلیل‌های اصلی از فرضیه چهارم تقریباً هم‌خوانی دارد و از این فرضیه حمایت می‌کند. ضرایب متغیر تعاملی MAO*BTOP30 و MAO*TOP3-30 هر دو منفی و در سطح خطای ۱۰ درصد معنادار هستند. این نتایج نشان می‌دهد در شرکت‌هایی با تمرکز مالکیت زیاد (BTOP30=1 و TOP3-30=1)، تأثیر اظهارنظر تعدیل‌شده بر تغییر مؤسسه حسابرسی کاهش پیدا می‌کند؛ یعنی اگرچه اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی به‌تنهایی ممکن است باعث تغییر شود، در شرکت‌های با تمرکز مالکیت زیاد، این تأثیر کمتر است. این نتایج تا حدودی با یافته‌های تحلیل اصلی از فرضیه دوم هم‌خوانی دارد، اما با توجه به سطح خطای آن که از ۵ درصد بیشتر ولی از ۱۰ درصد کمتر است، در تفسیر و تأکید بر آن نیاز به احتیاط بیشتری است.

بحث و نتیجه‌گیری

مدیریت سود به معنای دستکاری در گزارش‌های مالی شرکت برای دستیابی به اهدافی خاص است. از طرفی، اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی به معنای آن است که حسابرس، به دلایلی همچون ابهام، محدودیت در رسیدگی یا عدم توافق، قادر به ارائه اظهارنظر مقبول نیست. در حالت کلی، اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی نشانه‌ای از عدم اطمینان حسابرس به کیفیت صورت‌های مالی شرکت است. این امر ممکن است به کاهش اعتماد استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی به شرکت منجر شود. از طرفی، از آنجا که تغییر مؤسسه حسابرسی در شرکت‌های می‌تواند به صورت اختیاری و یا اجباری باشد و ساختار مالکیت می‌تواند ارتباط این متغیرها را تحت

تأثیر قرار دهد، در این پژوهش، ارتباط مدیریت سود، اظهارنظر تعدیل‌شده و تغییر حسابرس با توجه به تمرکز مالکیت در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ بررسی شد. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه اول نشان داد در شرکت‌هایی با مالکیت متمرکز، ارتباطی مثبت و معنادار بین مدیریت سود و اظهارنظر تعدیل‌شده وجود دارد. این ارتباط مثبت و معنادار با منطق حسابرسی و نظریه نمایندگی سازگار است. مطابق نظریه نمایندگی، در محیط‌های اقتصادی همچون ایران که نفوذ سهامداران کنترلی و نهادهای شبه‌دولتی زیاد است، فشار بر مدیریت برای دستیابی به اهداف خاص شدیدتر است. همچنین، از دیدگاه حسابرسی نیز، با وجود نفوذ سهامداران عمده و شبه‌دولتی‌ها، مسئولیت حرفه‌ای حسابرسان ایجاب می‌کند تا از واقعیت گزارش‌های مالی اطمینان حاصل کنند و در صورت وجود شواهد کافی مبنی بر مدیریت سود، اظهارنظر خود را تعدیل کنند تا اطلاعات گمراه‌کننده به کاربران ارائه نشود. بنابراین، نتایج بیانگر آن است که حتی در محیط‌هایی همچون ایران که قدرت شبه‌دولتی‌ها و نهادهای دولتی، سهامداران عمده یا مدیریت بیشتر است، حسابرسان، مدیریت سود را یک خط قرمز برای حرفه خود می‌دانند و در صورت مشاهده دستکاری‌های مالی جالب توجه، آن را در قالب یک اظهارنظر تعدیل‌شده افشا می‌کنند. یافته‌های این فرضیه با پژوهش‌های هو و همکاران (Hu et al., 2022)، دوان و همکاران (Doan et al., 2021)، رحمانی (۱۳۹۸) و بنی مهد و همکاران (۱۳۹۲) هم‌خوانی دارد، ولی مطابق یافته‌های تیپوریدوس و اسپاتیس (Tsipouridou & Spathis, 2014) نیست. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه دوم نشان داد در شرکت‌هایی با مالکیت متمرکز، بین اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی و تغییر حسابرس ارتباطی منفی و معنادار وجود دارد. در این شرکت‌ها، سهامداران عمده ممکن است حتی در مواجهه با اظهارنظر تعدیل‌شده، به پدیده ثبات‌طلبی در همکاری با حسابرس و عقلانیت هزینه‌ای تمایل داشته باشند. از طرف دیگر، در یک محیط دولتی و پرتلاطم اقتصادی همچون ایران، برای سهامداران عمده و دولتی‌ها، ثبات در نهادهای نظارتی همچون مؤسسه حسابرسی یک مزیت محسوب می‌شود، زیرا نه فقط هزینه‌های گزینش، آموزش و آشنایی حسابرس جدید را متحمل نمی‌شوند، بلکه حفظ حسابرس فعلی آشنا با سازوکارهای مالی و چالش‌های نهادی شرکت برای آنها بهینه‌تر است تا اینکه ریسک حسابرسی جدید را بپذیرند که ممکن است سخت‌گیری‌های غیرقابل پیش‌بینی اعمال کند. در نهایت، تغییر حسابرس پس از دریافت اظهارنظر تعدیل‌شده ممکن است به عنوان یک سیگنال منفی قوی به بازار و نهادهای نظارتی تعبیر شود. در مقابل، حفظ حسابرس، در چنین شرایطی، سیگنالی مثبت به نهادهای نظارتی می‌فرستد مبنی بر اینکه شرکت قصد پنهان‌کاری ندارد و در حال حل مشکل با حسابرس فعلی است که این امر در محیط نظارتی و سیاسی ایران اهمیت زیادی دارد. یافته‌های بالا با نتایج پژوهش‌های پوتریاندی (Putriandi, 2023)، سلامی و بایوآسیدا (Sellami & Bouassida, 2019) هم‌راستا است، ولی با نتایج هو و همکاران (Hu et al., 2022) هم‌خوانی ندارد. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه سوم نشان می‌دهد در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم، بین سطح مدیریت سود بالا و اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده ارتباطی منفی و معنادار وجود دارد. این رابطه منفی تأکیدی بر تشدید تضاد منافع مدیر و سهامداران پراکنده در ایران است. در این ساختار، مدیران اجرایی دارای قدرت چانه‌زنی زیادی هستند و سهامداران نظارت مستقیم و مؤثر بر عملکرد مدیران ندارند. با توجه به شرایط دشوار اقتصادی و

نیاز به جذب سرمایه‌های خارجی/داخلی در دوره تحریم، مدیران تحت فشار، سود را ماهرانه و هوشمندانه مدیریت می‌کنند تا از اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسان در امان بمانند. همچنین، سهامداران خرد و پراکنده در ایران، به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات کامل و قدرت نفوذ محدود، توانایی کافی برای نظارت مؤثر ندارند. این امر به مدیران اجازه می‌دهد تا در فرایند انتخاب و حفظ حسابرس نفوذ بیشتری داشته باشند و حسابرسی را انتخاب کنند که در مواجهه با مدیریت سود، از صدور اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی اجتناب کنند. از طرفی، این یافته کاهش استقلال حسابرس را در مواجهه با فشار مدیریت در محیط مالکیت پراکنده نشان می‌دهد که بیانگر شکل‌گیری نوعی رابطه بین شرکت و حسابرس در بازار سرمایه ایران است. این یافته‌ها مغایر با نتایج هو و همکاران (Hu et al., 2022) است. یافته‌های فرضیه چهارم نشان می‌دهد در شرکت‌هایی با تمرکز مالکیت کم، بین اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس و احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی ارتباطی مثبت و معنادار وجود دارد. این بدان معناست که در این شرکت‌ها، اظهارنظر حسابرسی تعدیل‌شده به طرز معنادار احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی را افزایش می‌دهد. در این شرکت‌ها، سهامداران خرد معمولاً دارای قدرت کمتری نسبت به سهامداران عمده هستند. در غیاب قدرت فردی برای نظارت، اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس، به عنوان یک سیگنال عمومی قوی و قابل اتکا، تنها مکانیسم موجود برای سهامداران خرد برای ابراز نگرانی است. از آنجا که مالکیت پراکنده به معنای وجود تعدادی زیاد سهامدار و حضور فعال‌تر در بورس است، این سیگنال به واکنشی شدیدتر از سمت نهادهای نظارتی، رسانه‌ها و سهامداران خرد منجر می‌شود؛ در نتیجه، برای کنترل بحران، هیئت‌مدیره مجبور به قربانی کردن حسابرس فعلی و تغییر وی می‌شود. در این صورت، احتمال تغییر مؤسسه حسابرسی در صورت صدور اظهارنظر تعدیل‌شده در این شرکت‌ها بیشتر می‌شود. یافته‌های فرضیه بالا با یافته‌های پژوهش‌های پوتریاندی (Putriandi, 2023) و هو و همکاران (Hu et al., 2022) هم‌خوانی دارد.

بر اساس نتایج تجربی این پژوهش که نشان‌دهنده تفاوت معنادار رفتار حسابرسان و مدیران در دو طیف مالکیت متمرکز و مالکیت پراکنده است، پیشنهادهای کاربردی زیر به تفکیک ذی‌نفعان ارائه می‌شوند:

با توجه به ضعف مکانیسم نظارتی حسابرس در شرکت‌های با تمرکز مالکیت کم که احتمالاً به دلیل نفوذ مدیران و نبود سهامدار عمده ناظر است، به سازمان بورس پیشنهاد می‌شود تا در فرایند کنترل کیفیت حسابرسی، پرونده‌های شرکت‌های با مالکیت شناور زیاد را که گزارش مقبول دریافت کرده‌اند اما شاخص‌های اقلام تعهدی (مدیریت سود) در آنها بالا هستند، در اولویت بازرسی ویژه قرار دهد. به نظر می‌رسد ریسک اصلی گمراهی سرمایه‌گذاران در این بخش نهفته است، نه در مالکیت متمرکز. عدم تغییر حسابرس در شرکت‌های متمرکز ممکن است ناشی از تبانی یا بی‌اهمیت بودن نظر حسابرس برای سهامدار عمده باشد. در این راستا، به سازمان بورس پیشنهاد می‌شود برای شرکت‌هایی که بیش از ۳ سال متوالی گزارش تعدیل‌شده دریافت کرده‌اند اما حسابرس خود را تغییر نداده‌اند، الزام حسابرسی مشترک یا چرخش اجباری پیش از موعد را اعمال کند تا فضای امن ایجادشده بین سهامدار عمده و حسابرس شکسته شود. در شرکت‌های با مالکیت پراکنده، دریافت گزارش تعدیل‌شده قویاً به تغییر حسابرس منجر می‌شود. در این صورت، سرمایه‌گذاران باید تغییر حسابرس در

شرکت‌های با مالکیت پراکنده را یک هشدار قرمز تلقی کنند. برخلاف شرکت‌های متمرکز، تغییر حسابرس در این شرکت‌ها صرفاً یک روال اداری نیست، بلکه نشان‌دهنده بروز اختلافات جدی مالی و تلاش مدیریت برای خرید اظهارنظر است؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود سرمایه‌گذاران در صورت مشاهده تغییر حسابرس در این شرکت‌ها، ریسک سرمایه‌گذاری را بیشتر ارزیابی کنند. سرمایه‌گذاران نباید در شرکت‌های با مالکیت پراکنده صرفاً به گزارش مقبول حسابرس اعتماد کنند. نتایج این پژوهش نشان داد در این شرکت‌ها رابطه‌ای منفی بین مدیریت سود و گزارش تعدیل‌شده وجود دارد؛ از این رو، پیشنهاد می‌شود در این شرکت‌ها، تحلیل‌گران تمرکز خود را از سود خالص به جریان نقد عملیاتی معطوف کنند، زیرا سود گزارش‌شده در این گروه از شرکت‌ها کیفیت کمتری دارد. نتایج نشان داد حسابرسان در مواجهه با سهامداران عمده (مالکیت متمرکز) استقلال بهتری دارند، اما در برابر مدیران شرکت‌های با مالکیت پراکنده منفعل عمل می‌کنند. در این راستا، پیشنهاد می‌شود مؤسسه‌های حسابرسی باید در دستورالعمل‌های ارزیابی ریسک صاحب‌کار، وزنی ویژه به ریسک سلطه مدیریت در شرکت‌های فاقد سهامدار کنترل‌ی بدهند. شرکای مؤسسه‌های حسابرسی باید آگاه باشند که ریسک دعاوی حقوقی در شرکت‌های با مالکیت پراکنده بیشتر است و مماشات با مدیریت سود در این شرکت‌ها می‌تواند اعتبار حرفه‌ای مؤسسه را در بلندمدت نابود کند. در پژوهش‌های آتی، می‌توان مواردی همچون ارتباط مدیریت سود، اظهارنظر تعدیل‌شده و تغییر حسابرس در صنعت‌های خاص یا تأثیر مدیریت سود بر سایر متغیرهای مالی و غیرمالی را بررسی کرد.

منابع

- ابراهیمی میمند، مهدی، و زمانی، زینب (۱۳۹۳). تأثیر کیفیت حسابرسی، ساختار مالکیت و ساختار هیئت‌مدیره بر رابطه بین سود و بازده سهام. *حسابرسی، نظریه و عمل*، ۲، ۸۹-۱۱۶.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1085703>
- باباجانی، جعفر، تحریری، آرش، ثقفی، علی، و بدری، احمد (۱۳۹۳). رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و مدیریت سود. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۶(۲)، ۱-۲۶.
<https://doi.org/10.22099/jaa.2015.3025>
- باقری، اکبر، فرمهبینی فراهانی، محمد، و باقری، اویس (۱۴۰۰). بررسی تأثیر ساختار مالکیت، پاداش مدیران و عملکرد مالی بر مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. هشتمین کنفرانس بین‌المللی طرفندهای مدرن مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری با رویکرد رشد کسب و کارها.
<https://civilica.com/doc/1202300>
- بنی مهد، بهمن، حساس یگانه، یحیی، و یزدانیان، نرگس (۱۳۹۳). مدیریت سود و اظهارنظر حسابرس: شواهدی از بخش خصوصی حسابرسی. *فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت*، ۷(۳)، ۱۷-۳۲.
<https://sanad.iau.ir/Journal/jma/Article/816417/FullText>
- بهمن دوست، بهزاد، گنجی پور، رضا، زارعی، حمید، جعفری جم، حسین، و ممتازیان، علیرضا (۱۴۰۰). بررسی اثر تعدیل‌کنندگی اهمیت صاحب‌کار بر رابطه بین تغییر اظهارنظر حسابرسی و چرخش شریک مؤسسه حسابرسی. *پژوهش‌های حسابرسی حرفه‌ای*، ۲(۵)، ۷۰-۹۸.
<https://doi.org/10.22034/jpar.2022.549057.1077>
- حمیدیان، نرگس، عرب صالحی، مهدی، و تقیان، مجید (۱۴۰۱). تأثیر مدیریت سود واقعی بر اظهارنظر حسابرسی درباره تداوم فعالیت در شرکت‌های درمانده مالی. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۴(۱)، ۳۷-۶۰.
<https://doi.org/10.22108/far.2022.132840.1863>
- رحمانی، امید (۱۳۹۸). مدیریت سود و اظهارنظر حسابرس در شرکت‌های دارای بحران مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. چهارمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد، حسابداری و بانکداری.
<https://civilica.com/doc/1001660>
- رستگاری، نجمه، و مهدوی، غلامحسین (۱۳۹۹). بررسی اثر تعدیل‌کنندگی اهمیت صاحب‌کار بر رابطه بین تغییر مؤسسه حسابرسی و تمرکز بازار حسابرسی. *دانش حسابرسی*، ۲۰، ۵-۳۷.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.16819691.1399.20.81.12.8>
- سعیدی، مژگان، و همتی، مهدی (۱۴۰۱). نقش تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین گزارش حسابرسی و مدیریت سود. *فصلنامه مطالعات نوین کاربردی در مدیریت، اقتصاد و حسابداری*، ۵(۱)، ۷۲-۹۱.
<https://civilica.com/doc/1737206>

شمسی، امید، و ایمنی، محسن (۱۴۰۰). اندازه مؤسسه حسابرسی و اظهارنظر حسابررس بر مدیریت سود: مورد مطالعه بازار سرمایه ایران. اولین کنفرانس بین‌المللی جهش علوم مدیریت، اقتصاد و حسابداری، ساری.

<https://civilica.com/doc/1464003>

قزل، شهاب‌الدین، جعفری، نغمه، و اسکندرلی، طاهر (۱۳۹۹). بررسی ارتباط بین اطمینان بیش از حد مدیرعامل، اندازه مؤسسه حسابرسی، مدیریت سود واقعی و اظهارنظر حسابرسی. ششمین همایش بین

المللی مطالعات اقتصادی و مدیریت در جهان اسلام، تهران. <https://civilica.com/doc/1179125>

کمیته تدوین استانداردها. (۱۴۰۲). استانداردهای حسابرسی، سایر خدمات اطمینان بخشی و خدمات مرتبط، ۱۲۴، سازمان حسابرسی.

ولی زاده لاریجانی، اعظم، مداحی، آزاده، و شیبانی، نسرين (۱۴۰۰). رابطه دوره تصدی و چرخش حسابرسان مستقل با گزارش نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی. پژوهش‌های تجربی

حسابداری، ۱۱ (۴)، ۱۲۵-۱۵۰. <https://doi.org/10.22051/jera.2021.36429.2881>

ولی مهر، معصومه، حسن خانی، محمدابراهیم (۱۴۰۳). تأثیر تمرکز مالکیت و مدیریت سود بر تغییر حسابررس و اظهارنظر تعدیل‌شده حسابررس. سیزدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، حسابداری و توسعه اقتصادی.

<https://civilica.com/doc/2110380>

References

- Aggarwal, R., Hu, M., & Yang, J. (2015). Fraud, market reaction, and role of institutional investors in chinese listed firms. *Journal of Portfolio Management*, 41(5), 92–109.
- American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (2014). *Code of professional conduct*. American Institute of Certified Public Accountants. <https://www.aicpa-cima.com/topic/ethics/code-of-professional-conduct>
- American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (2018). *Auditing standards*. Retrieved from AICPA website.
- Babajani, J., Tahriri, A., Saqafi, A., & Badri, A. (2015). Information asymmetry and earnings management: Evidence from companies listed on Tehran Stock Exchange (TSE). *Journal of Accounting Advances*, 6(2), 1-26. <https://doi.org/10.22099/jaa.2015.3025> [In Persian]
- Bagheri, A., Farmahini Farahani, M., & Bagheri, O. (1400). *Investigating the effect of ownership structure, managers' compensation and financial performance on earnings management of companies listed on the Tehran Stock Exchange*. 8th International Conference on Modern Management, Accounting, Economics and Banking Tricks with a Business Growth Approach. <https://civilica.com/doc/1202300/> [In Persian]
- Bahmandoost, B., Ganjipoor, R., Zarei, H., Jafari Jam, H., & Momtazian, A. (2022). Investigating the moderating impact of the audit clients' importance on the relationship between change of

- auditor's opinion and partner-Level turnover. *Professional Auditing Research*, 2(5), 70-98. <https://doi.org/10.22034/jpar.2022.549057.1077> [In Persian]
- Bamisaye, O. S., & Nkitma, A. N. (2023). Dynamic relationship between corporate governance practices and managerial efficiency: Special reference to Nigeria Port Authority. *JGSS*, 4. <https://doi.org/10.58934/jgss.v4i13.136>
- Banimahd, B., Hasas Yeganeh, Y., & Yazdanian, N. (2014). Earnings management and audit opinion: Evidences of private audit firms. *Management Accounting*, 7(3), 17-32. <https://sanad.iau.ir/Journal/jma/Article/816417/FullText> [In Persian]
- Bartov, E., Gul, F. A., & Tsui, J. S. (2001). Discretionary-accruals models and audit qualifications. *Journal of Accounting and Economics*, 30, 421-452. <https://doi.org/10.3905/jpm.2015.41.5.092>
- Beladi, H., Hou, Q., & Hu, M. (2022). The party school education and corporate innovation: Evidence from SOEs in China. *Journal of Corporate Finance, Forthcoming*, 102143. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2021.102143>
- Blay, A. D., & Geiger, M. A. (2001). Market expectations for first-time going-concern recipients. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 16(3), 209-226. <https://doi.org/10.1177/0148558X0101600304>
- Bo, X. H., & Wu, L.S. (2011).** Earnings management, information risk and audit opinion. *Audit Research*, 11(1), 90-97.
- Boufarh, A. (2020). External auditor responsibility in detecting errors and frauds under international audit standards. *Journal of Finance & Corporate Governance*, 4(2), 1-16. <https://doi.org/10.54960/jfcg.v4i2.54>
- Butler, M., Leone, A. J., & Willenborg, M. (2004). An empirical analysis of auditor reporting and its association with abnormal accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 37, 139-165. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2003.06.004>
- Cameran, M., Prencepe, A., & Trombetta, M. (2014). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *European Accounting Review*, 25(1), 35-58. <https://doi.org/10.1080/09638180.2014.921446>
- Carcello, J. V., & Nagy, A. L. (2004). Audit firm tenure and fraudulent financial reporting. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(2), 55-69. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.2.55>
- Carey, P. J., Geiger, M. A., & O'connell, B. T. (2008).** Costs associated with going-concern-modified audit opinions: An analysis of the Australian audit market. *Abacus*, 44(1), 61-81. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-6281.2007.00249.x>
- Chen, C., Chen, S., & Su, X. (2001).** Profitability regulation, earnings management, and modified audit opinions: Evidence from China. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 20(2), 9-30. <https://doi.org/10.2308/aud.2001.20.2.9>
- Chen, F., Farancis, J. R., & Hou, Y. (2019).** Opinion shopping through same-Firm audit office switches. *Available at SSRN*, 2899888. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2899888

- Chen, J. J., Liu, X., & Li, W. (2010). The effect of insider control and global benchmarks on Chinese executive compensation. *Corporate Governance an International*, 18(2), 107–123. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2010.00788.x>
- Chou, Y. Y., Lin, Y. C., & Lin, Y. C. (2025). The impacts of aggressive accounting choices on auditor changes. *Review of Quantitative Finance and Accounting*. <https://doi.org/10.1007/s11156-025-01406-4>
- Chung, H., Sonu, C., Zang, Y., & Choi, H. (2019). Opinion shopping to avoid a going concern audit opinion and subsequent audit quality. *Auditing: A journal of Practice Theory*, 38(2), 101-123. <https://doi.org/10.2308/ajpt-52154>
- Cohen, D. A., & Zarowin, P. (2010). Accruals-based and real earnings management activities around seasoned equity offerings. *Journal of Accounting and Economics*, 50(1), 2–19. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2010.01.002>
- Cole, R., Johan, S., & Schweizer, D. (2020). Corporate failures: Declines, collapses, and scandals. *Journal of Corporate Finance*. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2020.101872>
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183-199. [https://doi.org/10.1016/0165-4101\(81\)90002-1](https://doi.org/10.1016/0165-4101(81)90002-1)
- DeFond, M. L., Raghunandan, K., & Subramanyam, K. R. (2002). Do non-audit service fees impair auditor independence? Evidence from going concern audit opinions. *Journal of Accounting Research*, 40(3), 735-763. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.00088>
- DeFond, M. L., Wong, T. J., & Li, S. (1999). The impact of improved auditor independence on audit market concentration in China. *Journal of Accounting and Economics*, 28(3), 269–305. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(00\)00005-7](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(00)00005-7)
- Dewi, N. P. S., Febriyanti, N. L. P. T. V., & Rustiarini, N. W. (2021). Audit opinion and audit characteristic: Study of voluntary auditor switching. *Equity*, 24(1), 35-46. <https://doi.org/10.34209/equ.v24i1.2323>
- Doan, Th. N., Ta, T. T., Pham, D. C., Nguyen, L. S., & Tran, H. N. (2021). Audit opinion and earnings management: Empirical evidence from Vietnam. *Investment Management and Financial Innovations*, 18(4), 131- 140. [https://doi.org/10.21511/imfi.18\(4\).2021.12](https://doi.org/10.21511/imfi.18(4).2021.12)
- Ebrahimi Meymand, M., & Zamani, Z. (2014). The effect of audit quality, ownership structure and board structure on the relationship between earnings and stock returns. *Auditing, Theory and Practice*, 2, 116-89. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1085703/> [In Persian]
- El Agha, E. S., & Rashid, N. (2023). A case study of companies in Malaysia relating to the impact of audit quality on earning quality. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(3).
- Farhad Touski, O. (2024). Impact of ownership concentration on the auditor switching with modified audit opinion as mediation variable. *Financial Statistical Journal*, 7(2). <https://doi.org/10.24294/fsj8170>
- Firth, M., Rui, O. M., & Wu, X. (2012). How do various forms of auditor rotation affect audit quality? Evidence from China. *The International Journal of Accounting*, 47(1), 109-138. <https://doi.org/10.1016/j.intacc.2011.12.006>

- Francis, J. R., & Krishnan, J. (1999). Accounting accruals and auditor reporting conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 16(1), 135-165. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.1999.tb00577.x>
- Francis, J. R., Michas, P. N., & Seavey, S. E. (2013). Does audit market concentration harm the quality of audited earnings? Evidence from Audit Market in 42 countries. *Contemporary Accounting Research*, 30(1), 325–355. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.2012.01156.x>
- Frankel, R. M., Johnson, M. F., & Nelson, K. K. (2002). The relation between auditors' fees and financial reporting quality. *Journal of Accounting Research*, 40(3), 765-783.
- García Osma, B., Noguer, B. G., Cristóbal, E. H., & Rusanescu, S. (2022). Opinion-shopping: Firm versus partner-level evidence. *Accounting and Business Research*, 52(7), 773-814. <https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1945909>
- Ghezeli, Sh., Jafari, N., & Eskandarli, T. (2019). *Investigating the relationship between CEO overconfidence, audit firm size, real earnings management and audit opinion*. 6th International Conference on Economic and Management Studies in the Islamic World, Tehran, <https://civilica.com/doc/1179125/> [In Persian]
- Hamidian, N., Arabsalehi, M., & Taghian, M. (2022). The effect of real earning management on going-the concern audit opinions in financially distressed firms. *Financial Accounting Research*, 14(1), 37-60. <https://doi.org/10.22108/far.2022.132840.1863> [In Persian]
- Healy, P. M., & Palepu, K. G. (2003). The fall of Enron. *Journal of Economic Perspectives*, 17(2), 3–26. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.417840>
- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365–383. <https://doi.org/10.2308/acch.1999.13.4.365>
- Herbohn, K., & Rangunathan, V. (2008). Auditor reporting and earnings management: Some additional evidence. *Accounting and Financ*, 48(4), 575-601. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2007.00256.x>
- Hu, M., Muhammad, A., & Yang, J. (2022). Ownership concentration, modified audit opinion, and auditor switch: New evidence and method. *The North American Journal of Economics and Finance*, 61, 101692. <https://doi.org/10.1016/j.najef.2022.101692>
- Jensen, M., & W. H. Meckling. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3, 305-360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
- Johnson, V. E., Khurana, I. K., & Reynolds, J. K. (2002). Audit firm tenure and the quality of financial reports. *Contemporary Accounting Research*, 19(4), 655-674. <https://doi.org/10.1506/LLTH-JXQV-8CEW-8MXD>
- Kato, T., & Long, C. (2006). Executive Turnover and Firm Performance in China. *The American Economic Review*, 96, 363–367. <https://doi.org/10.1257/000282806777212576>
- Ke, B., Lennox, C. S., & Xin, Q. (2015). The effect of china's weak institutional environment on the quality of big four audits. *The Accounting Review*, 90(4), 1591-1619. <https://doi.org/10.2308/accr-50943>

- Kothari, S. P., Leone, A. J., & Wasley, C. E. (2005). Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 163–197. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2004.11.002>
- Lennox, C. (2000). Do companies successfully engage in opinion-shopping? Evidence from the UK. *Journal of Accounting and Economics*, 29, 321-337. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(00\)00025-2](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(00)00025-2)
- Lennox, C., & Li, B. (2012). The consequences of protecting audit partners personal assets from the threat of liability. *Journal of Accounting and Economics*, 54(2-3), 154-173. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2012.06.002>
- Lennox, C. S., Wu, X., & Zhang T. (2014). Does mandatory rotation of audit partners improve audit quality?. *The Accounting Review*, 89(5), 1775-1803. <https://doi.org/10.2308/accr-50800>
- Li, D., Huang, D., & Wang, Zh. (2001). Non-clean audit opinions, earnings management and CPA firms' change. *Journal of Accounting Research*, (6), 51–57.
- Li, W., Wang, X., & Wang, W. (2004). Earnings management and audit opinions: An empirical study based on non-operating earnings. *Journal of Finance and Economics*, 2, 126–135. <https://doi.org/10.1007/s11782-008-0017-4>
- Lin, Z. J., & Liu, M. (2010). The determinants of auditor switching from the perspective of corporate governance in chins. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, 26(1), 117-127. <https://doi.org/10.1016/j.adiaac.2010.03.001>
- Newton, N. J., Persellin, J., Wang, D., & Wilkins, M. S. (2016). Internal control opinion shopping and audit market competition. *The Accounting Review*, 91(2), 603-623. <https://doi.org/10.2308/accr-51149>
- Putriandi, M. (2023). The effect of profitability of company zize audit opinion and audit delay on switching auditors. *Syntax Idea*, 5(3), 295. <https://doi.org/10.46799/syntax-idea.v5i3.2158>
- Rahmani, O. (2019). *Earnings management and auditor's opinion in companies with financial crisis in companies listed on Tehran Stock Exchange*. 4th International Conference on Modern Research in Management, Economics, Accounting and Banking. <https://civilica.com/doc/1001660/> [In Persian]
- Rastegari, N., & Mahdavi, G. (2021). Investigating the moderating effect of client importance on the relationship between audit firm change and audit market concentration. *Audit Knowledge*, 20, 5-37. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.16819691.1399.20.81.12.8> [In Persian]
- Saeedi, M., & Hemmati, M. (2012). The moderating role of audit quality on the relationship between audit report and earnings management. *Journal of Modern Applied Studies in Management, Economics and Accounting*, 5(1), 72-91. <https://civilica.com/doc/1737206/> [In Persian]
- Sarbanes-Oxley Act [SOX]. (2002). *Public Law*. No. 107-204, 116 Stat. 745. https://www.dol.gov/agencies/oalj/PUBLIC/WHISTLEBLOWER/REFERENCES/STATUTES/SARBANES_OXLEY_ACT_OF_2002#
- Sellami, Y., & Bouassida, M. (2019). *Modified audit opinion, auditor switching and corporate governance: The case of South Africa*. Conference: Contemporary Research in Accounting, Finance and Taxation CRAFT At: Hammamet, Tunisia.

https://www.researchgate.net/publication/342078845_Modified_Audit_Opinion_Auditor_Switching_and_Corporate_Governance_The_Case_of_South_Africa

- Shamsi, O., & Imeni, M. (2021). *Audit firm size and auditor's opinion on earnings management: A case study of the Iranian capital market*. 1th International Conference on the Advancement of Management, Economics and Accounting Sciences, Sari. <https://civilica.com/doc/1464003/> [In Persian]
- Standards Development Committee. (2023). *Standards for auditing, other assurance and related services (publication 124)*. Auditing Organization. [In Persian]
- Tsipouridou, M., & Spathis, C. (2014). Audit opinion and earnings management: Evidence from Greece. *Accounting Forum*, 38(1), 38-54. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2013.09.002>
- U.S. Securities and Exchange Commission [SEC]. (2002). *SEC charges worldcom with fraud*.
- Valimehr, M., Hasanhkani, M. E. (2024). *Effect ownership concentration and earnings management on audit switch and modified audit opinion*. 13th international conference on management, accounting and economic development. <https://civilica.com/doc/2110380> [In Persian]
- Valizadeh Larijani, A., Maddahi, A., & Sheybani, N. (2021). Audit tenure and audit turnover relation with the report of weaknesses of internal control on financial reporting. *Empirical Research in Accounting*, 11(4), 125-150. <https://doi.org/10.22051/jera.2021.36429.2881> [In Persian]
- Voinea, C. M., State, V., Coman, D. M., & Dascălu, A.-M. (2024). *The Role and Importance of the Financial Audit Report in the Decision-Making Process in Audited Companies*. *Valahian Journal of Economic Studies*, 15(1), 87-94. <https://doi.org/10.2478/vjes-2024-0007>
- Wang, C. F. (2006). Turning loss into gain, auditor switching and audit opinion shopping. *China Journal of Audit & Economy Research*, 5, 5-31.
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). *Positive accounting theory*. Prentice-Hall.
- Wu, L. S., & Tan, L. (2005). Auditor switch and the improvement of audit opinion. *Auditing Research*, 2, 34- 40.

